

MĚSTO

v mé paměti V.

SOUBOR LITERÁRNÍCH PRACÍ
TVŮRČÍ SENIORSKÉ SKUPINY

2011

Projekt „Město v mé paměti“
zaštiťuje Obec spisovatelů Praha

vydání sborníku finančně podpořili:

OČNÍ OPTIKA
Alena Kudláková

Mirka
Trličíková

Historie domu č. 27 na Pivovarské ulici v Rožnově p. R.

Když před dvěma roky se má sestřenice rozhodla napsat kroniku naší rodiny včetně zhotovení rodokmenu, požádala mě o pomoc při shánění potřebných údajů. To jsem ještě netušila, jaká mravenčí práce nás obě čeká. Začínaly jsme se známými údaji o našich nejbližších příbuzných, tj. našich rodičů, jejich sourozenců, jejich dětí a všech současných potomků. Protože naše matky, sestry, pocházely z Rožnova, za svobodna Kramolišové, zaměřily jsme se na naše prarodiče, Josefa a Růženu Kramolišovy. Stařenčinu rodinu, která byla rodem Tkadlecová a pocházela z Tylovic z hospody na „Mlýnku“, jsme zdokumentovaly poměrně snadno. Problémy nastaly u staříčka, o jehož sourozencích jsme nic nevěděly.

Jedním z informačních zdrojů při pátrání po našich předcích byl Okresní archiv ve Vsetíně. Tam jsou archivovány v knihách sčítací operáty, což jsou dotazníky, které při sčítání lidu vyplňovali obyvatelé nebo sčítací komisaři. Jsou zde k nahlédnutí knihy o sčítání lidu již od roku 1857, kdy se jednalo o první moderní sčítání lidu v našich dějinách. Uváděla se pro každý dům v obci početnost rodin, pohlaví, rodinný stav, odkud kdo pocházel, čím byl, jeho věk, náboženské vyznání, byly evidovány i přítomné cizí osoby, dále byl uváděn vlastník domu. Toto sčítání lidu probíhalo převážně v desetiletých intervalech. Další bylo až 31.12.1869, 1880,1890,1900,1910,1921,1930,1950 atd.

Jelikož jsem věděla, že se staříček narodil 11.2.1871 v domě č. 27 na Pivovarské ulici, zaměřila jsem se na údaje uvedené u č. 27 ve všech archivovaných knihách ve Vsetíně a tak jsem získala mnohé cenné informace nejen k doplnění rodokmenu rodiny Kramolišů, ale i přehled o obyvatelích domu na Pivovarské ulici od roku 1857 až do dneška.

Dům postavil roku 1812 Martin Tkadlec, krejčí, s manželkou Rozinou, rozenou Vokáčovou. Dokladem je nápis vyrytý na dřevěném stropním trámu v místnosti domu, který je dodnes čitelný. Je tu vyryto: Z MILOSTI A POMOCI BOŽÍ NÁKLADEM MARTINA TKALCA 18 (znak listu lípy) 12 ŽENA IL. Jejich syn Jan Tkadlec zde žil po své svatbě s Annou Barošovou a podle prvního sčítání lidu v roce 1857 tu žili i se svými dcerami Veronikou, Annou, Františkou a Rozinou. Dcera Anna se provdala roku 1869 ve svých 26 letech za Josefa Kramoliše,

krejčího v Rožnově, což byl náš prastaříček. Měli spolu tři syny: Václava Kleofáše, Josefa Valentina a Františka Severina. V té době bylo zvykem dávat při křtu dvě jména. Právě Josef Valentin Kramoliš byl náš staříček. V roce 1876 byla majitelkou domu Anna Tkadlecová, ale v roce 1884 přechází vlastnictví na matku našeho staříčka, Annu Kramolišovou. V té době už byla vdovou, její manžel Josef, náš prastaříček, zemřel jako tzv. patentovaný invalida ve svých 40-ti letech. Podle zápisu v domovní knize z roku 1880 v domku žili: Anna Tkadlecová, její dcera Anna Kramolišová, obě jako vdovy, synové Anny Kramolišové Josef a Severin (prvorozený Václav zemřel ve svých 4 letech) a svobodná sestra Anny, Františka.

Při dalším sčítání lidu, v roce 1900, byla vlastníkem domu č. 27 Anna Kramolišová a žil zde i její syn Josef Kramoliš (náš staříček), stolařský mistr, se svou manželkou (naší stařenkou) Růženu Kramolišovou z Mlýnku v Tylovicích. Již následující rok 1901 přechází vlastnické právo na tyto manžele. A tak i při dalším sčítání lidu roku 1910 zůstává majitelem domu Josef Kramoliš, stolařský mistr, budoucí spoluzakladatel Valašského muzea, který byl dlouholetým předsedou Valašského muzejního a národopisného spolku od roku 1926 až do své smrti v roce 1945. V roce 1910 však již v domě na Pivovarské ulici žije bratr staříčka, Severin Kramoliš se svou manželkou Žofií a čtyřmi syny: Vladimírem, Severinem, Oldřichem a Břetislavem. Žila tu i Anna Kramolišová, naše prastařenka, jako výměnkářka.

Roku 1918 prodává Josef Kramoliš dům Janu Fassmannovi. Původní dřevěnice z roku 1812 byla během uplynulých let přestavována a rozšiřována. V domě vždy žili kromě rodiny i různí nájemníci a podnájemníci různých řemesel jako zednictví, tkalcovství, stolařství, tovaryši a učni. Roku 1869 zde bydlel i hrobař, obuvník, krejčí. A tak v roce 1921 podle domovní knihy, kdy už byl majitelem Jan Fassmann, zde byly tři byty s celkem deseti osobami. V roce 1926 přechází vlastnictví domu na Jana Fassmanna mladšího, který v roce 1935 dům přestavuje. Po jeho smrti se pak v roce 1948 stávají vlastníky jeho tři synové Ervín, Otto a Oskar. V následujícím roce 1949 však dům prodávají manželům Michalovi a Ludmile Kulišťákovým. Jedná se vlastně o Miloše Kulišťáka, známého folkloristu. Ten později postupuje dům v roce 1956 své dceři, Irči Drápalové, která v domku žije dodnes.

Dům č. 27 na Pivovarské ulici prošel od svého vzniku mnoha stavebními úpravami a z původní dřevěnice toho moc nezůstalo. Jen průčelí a dřevěný

štít s kozubem. Na štítu ještě nedávno byla vidět čtyřcípá hvězda, která údajně bývala znakem fojtství. Jsem ráda, že alespoň část tohoto rodného domu našeho staříčka je udržována v původní podobě a je památkově chráněna. Když občas procházím Pivovarskou ulicí kolem rodného domku mého staříčka, v duchu přede mnou defilují některá jména mých předků z minulosti.

Poznatky z historie tohoto domu nám pomohly jen k částečnému doplnění našeho rodokmenu. Další pátrání po našich předcích bylo už náročnější. Mimo jiné jsme hodně informací získaly se sestřenkou v Zemském archivu v Opavě. Ale stále ještě na rodokmenu naší rodiny pracujeme a vydáváme ze sebe skoro detektivní úsilí při vyhledávání nových údajů z dávné minulosti naší rodiny.

Mira Bašťánová, 2010

Fantazie

Většinu svých procházek směřuji ke skanzenu, do dřevěného městečka. Také ten den, který byl jako začarovaný - zvláštní, něco ve vzduchu omamujícího, mě nohy nasměrovaly samu, kde jsem tenkrát ani neměla namířeno. Neznámá síla mě táhla tím směrem, tak jsem se nechala unášet. Dívala jsem se po nebi, po slunci. Úplně viditelné paprsky slunce jako kdyby svítily jen pro mě. Vůbec nevím, zdali jsem potkávala lidi, síla z nebe mě učarovala.

Krásné kouzlo, to snad ani nemůže být. Vracím se do mladých let, na sobě mám modrotiskovou sukni a bílou blůzu, v ruce šesták. Úplně horký jak jej opatruji, aby jsem ten malý penízek neztratila. Horečně přemýšlím, mám-li si koupit cukrový špalek nebo růžové kačení mýdlo. Můžu jenom jedno, na víc to nestačí, tak zatím nic nebudu kupovat.

Usedám na lavičku u kostela, slyším varhany, zpěv a modlení lidí, cinkání zvonečků ministrantů u oltáře. Ale proč já se s nimi nemodlím, zapomněla jsem snad všechny modlitby?

Větrík pofukuje, ovívá mi tvář, ale také mi přináší od Janíkovy stodoly krásnou hudbu, zpěv. Melodie cimbalu a houslí se prohání mezi stromy, jak nádherné. Nevím, jak dlouho trvalo to mámivé kouzlo. Uslyšela jsem hlasy, kousek od kostela se blížili lidé. Vidím krásnou nevěstu v bílém se ženichem, jak si jdou pro požehnání do kostela.

První kapka deště mě vrátila do světa, ve kterém nyní žiji. Proč to kouzlo netrvalo déle? Krásného snad bývá málo. Nezvykle pomalu se loudám k východu, jako ve snu. Vše zmizelo. Příště se už nic z toho neopakovalo. Vše tenkrát bylo z nebe posláno jen pro mě. Ten zážitek, kouzlo, mámení přišlo z vesmíru, snad pozdrav od mart'anů. Stalo se to doopravdy? Nevím, ale něco ten den bylo okouzujícího, famózního, na co se nedá zapomenout.

Anna Čubová, 2010

My tři králové

Občas přijde chvíle, kdy se člověk alespoň v myšlenkách vrátí do doby svého mládí. A myslím, že by bylo ke škodě nezaznamenat některé příběhy na papír, třeba pro naše potomky, budou-li mít o ně zájem. Vrátil jsem se v čase o šedesát let nazpět, tehdy mi bylo deset roků a měl jsem jiné starosti, než jsou ty dnešní. Každá doba má ale své problémy a pro mne a moje kamarády byl v tuto dobu problém číslo jedna svátek Tří králů.

Někdy v roce 1950 jsme se po poradě s Frantou Jurajdou a Karlem Opálkou smluvili, že by nebylo od věci si trochu přilepšit pomocí zmíněných Tří králů. Bylo sice pravdou, že tyto funkce v té době na Dolních Pasekách zastávali Tonda Halamičků („řezníků“), Svatoš Kopřivů z Mokrého a Rostík Tvarůžků („z vagóna“), my ale usoudili, že zdravá konkurence není nikdy na škodu. Z nějakých starých prostěradel nám Karlova sestra Andělka spíchla slušivé hábity a z výkresů se nám podařily vyrobit ozdoby na hlavy, tím přípravy končily. No, a v tu pravou dobu jsme vyrazili do terénu. Věděli jsme, že zmíněná trojice začíná své účinkování od mostu na Mikunce a končí u revíru. Tak my jsme to vzali v obráceném gardu a doufali, že se někde mineme. Dařilo se nám celkem dobře. Pěvecké vložky sice nic moc, ale tetičky cenily alespoň dobrou vůli. Karlík nám úspěšně dělal mouřenína a všechno šlo jako na drátkách až do té doby, než jsme se nedopatřením potkali s první partou u Slovákova mostku. Zavedené firmě se nezamlouvalo, že přišla o půl Pasek, vysvětlovat nebylo co, tak na řadu přišlo ruční vyřizování účtů. Rostík se toho neúčastnil, byl to náš spolužák, tak si to nechtěl s námi rozházet. Sedl si na most a jistil to z dálky. Karlík, ač ne moc velký, měl povahu foxteriéra, který když něco drží, tak nepustí, se dal do křížku se Svát'ou. No a my dva Frantové jsme si vysvětlovali situaci s Toníkem, oba protivníci byli přítom o tři roky starší než my. Při výměně názorů na Jurajdové rovénce jsme se nějakým nedopatřením dostali až potoku, co teče z Mokrého, a v zápalu boje a náledí jsme se v jednom klubku skulili do jeho koryta. Led to nevydržel a my jako mokré slepice jsme se škrábali nahoru – a tím pro všechny tento svátek končil. Celí promočení jsme se rozešli sušit a léčit každý svým směrem domů.

Pro další roky jsme již tuto činnost odmítli provozovat. První parta ještě rok nebo dva, již bez konkurence obcházela Paseky, ale pak to vzdali i oni. Rozešli jsme se do světa, do učení a do škol. Tonda skončil jako zvěrolékař, Karel jako zámečník, Svatik jako průmyslovák, Franta se vyučil instalatérem a já elektrikářem, Rostík se odstěhoval někam za Kunčice pod Ondřejníkem.

František Drápala, 2010

Vánoce

Když slyším slůvko Vánoce, to slovo mne jemně a něžně pohladí po duši, jsou to svátky míru a osobního rozjímání a to hlavně pro ty dospělé. Pro nás kluky začínaly vánoce již Mikulášem. Tuto funkci na Dolních Pasekách za mého mládí zastával strýc Jurajda, čerta jeho syn Pepa a anděla obstarala paní Halamíčková, později paní Mrtvicová. V pozdější době, když již strýc Jurajda byl na tom se zdravím špatně, převzal tuto funkci Mir Halamíček. V poválečné době finanční situace našich blízkých nebyla právě růžová a pořizování nákladnějších dárků nepřipadalo v úvahu. Když přišel svatý Mikuláš se svým doprovodem a zaklepal na naše dveře, nastávalo po povinné modlitbě přiznání svých těžkých hříchů. Poté jsme byli obdarováni nějakou sladkostí, ovocem popřípadě malou hračkou nebo také věcmi nezbytně potřebnými jako třeba svetem, rukavicemi, čepicí či něčím podobným. Ale i za to málo jsme byli v té době opravdu vděční. Byli i takoví, kteří dostali jen v pytlíku trochu uhlí a pár ořechů. Někteří rodiče na dárky holt neměli.

Ježíšek to již bylo o něčem jiném. Jako děcka jsme se těšili již týden dopředu. Na Štědrý den odpoledne mne poslali k tetě Pavelkové s nějakou výřídou. Ta již věděla, která bije, a zdržela mne u nich ty dvě až tři hodiny, než naši stačili nastrojít vánoční stromek. Z těch prvních několika vánočních svátků si toho mnoho nepamatuji. Jen mamka a stařenka mi v pozdější době vyprávěly, jak to s dárky dopadlo. Když jsem měl dva roky, dostal jsem vlastní postýlku. Do té doby jsem spal s rodiči. Na třetí Vánoce byl pro mne asi zlatým hřebem dřevěný dvojplošník, bohužel prý nevydržel ani do Nového roku.

Čtvrté Vánoce byly již plechové. Dostal jsem jako dárek červené plechové auto, dokonce šlapací. To bylo radosti – ale jen pro mne, zbytek rodiny to nesl podstatně hůř. Venku se jezdit nedalo a velká jízba byla pro mne malá, pořád něco zavazelo, něco padalo, něco se odřelo, takže auto šlo tím pádem na hůru a nazpátek jsem jej dostal až na jaře. Chudák auto, asi po dvou letech dosloužilo a šlo do šrotu. Když přišly páté Vánoce, dostal jsem pod stromeček lyže. Vyrobil je pan Hutyra a byly pravé jasanové. Na boty se připínaly koženými páskami a špice boty se strčila do takové půl boty přišroubované na lyži. Jezdíváme za Opálky na Drápaličkovějí lúce nebo za Chovancami, dnes je to zahrádkářská kolonie.

V šesti letech jsem dostal pod stromeček od staříčka první brusle tak zvané kačenky neboli šlajfky, připevnil je na nohu na koženou botu šroubovacím klíčkem. Staříček měl k tomu ještě malý komentář: „Dyž už tu máme naproti ten rybník, tož si na něm aspoň pořádně natluč nos.“ A měl pravdu. Než jsem to bruslení jakš takš zvládl, to bylo nepočítaně modřin, ale mně to moc nevadilo.

A pak to šlo již jinou cestou, pod stromečkem jsem nacházel samé potřebné a praktické věci: taška do školy, nové boty, kabát a jiné věci. Až když mi bylo dvanáct roků, tak jsem našel pod stromečkem tehdy super novinku – lepené lyže značky AXA s kovovými hranami a vázáním značky Kandahár. Ale zase v tom byl průšvih. V lednu uspořádala naše škola závody ve sjezdu, trasa vedla ze špice Chlacholůvka kolem Kopřivů na cestu do Mokrého. A já coby místní borec jsem první kolo vyhrál, druhé kolo bylo horší. Když jsem nad Kopřivy klopil zatáčku, tak se mi pravá lyže odepnula a já jsem dělal jedno salto za druhým. Dopadl jsem celkem dobře, hůř na tom byly lyže. V tom fofru jedna z nich narazila do opodál stojící třešně a z jedné lyže byly dvě! S velkým brekem jsem to nadělení donesl domů a čekal co bude za hrůza, až se vrátí tatínek ze směny. Jeho reakce mne dokonale překvapila, podíval se na to nadělení a řekl: „Hlavně že jsi celý ty, lyže jsou v záruce, tož je budem reklamovat.“ Asi za měsíc jsme obdrželi zásilku, jednu novou lyži. Ale byl v tom háček, byla o deset centimetrů delší než ta původní. Mně to ale nevadilo, jezdil jsem na nich, než jsem nastoupil do učení.

Ještě se vrátím k tomu, jak u nás Štědrý večer probíhal. Kolem šesté hodiny jsme zasedli k připravenému stolu. Nejprve se zapálily svíčky, za ty členy rodiny, kteří s námi bohužel již nejsou. Pak tatínek coby hlava rodiny

začal společnou modlitbu. Té se zúčastnili všichni mimo staříčka. Staříček říkal, že na Boha přestal věřit v Itálii na Pijavě, kde byl jako rakouský voják. Říkával: „Dyby byl nejaky Pámбіček, tož takovú hrůzu a zvěrstva by nemoh' dopustit, co sa tam děly.“

Po modlitbě přišla na řadu hrachová polévka, kapr a míchané zemáky a jablkový kompot, v pozdějších létech nahradil míchané zemáky bramborový salát. Kapra staříček kupoval od starého Zemana – mlynáře. Po večeři přišlo na řadu ovoce, žádné mandarinky, pomeranče, fíky a jiné dovozové ovoce, ale jen to co dům a zahrada poskytla. Na přilepšenou a hlavně pro mlsné jazýčky, jako jsem měl já, bylo i nějaké to cukroví. Staříček s tatínkem a strýc Rost'a si dali na závěr, aby se jim lepší spalo, sklenku piva a já šel na kutě. Ale na to hlavní bych málem zapomněl – hned po večeři se zpod stromečku začaly vybalovat dárky, to z celého večera bylo pro mne nejdůležitější.

František Drápala, 2010

Velikonoce

Někdy nedopatřením, jindy záměrně vytáhneme kufr nebo krabici s obsahem starých, ještě černobílých fotografií. Stačí je vzít do ruky a vynoří se v mysli obrazy dávno minulé. Některé snímky patří těm, kteří již mezi námi nejsou, jiné jsou památkou na naše mládí nebo mládí našich blízkých. Každý snímek má svůj osobitý příběh, stačí na chvíli zavřít oči a před námi se začnou míhat příběhy dávno zašlé.

Mládí bylo krásné do chvíle, než nám někdo řekl: „Už jsi velký!“ A tím každého z nás vystrčil do tvrdé reality života, najednou nám z toho byla nějak zima, byli jsme odkrytí, byli jsme dospělí. Také jsem vzal do ruky jednu starou fotku, bylo mi na ní tři roky a čtyři měsíce. Zpod pletené kšiltové čepice se na mne dívá nejistým pohledem vyplašený kluk v punčocháčích, krátkých kalhotách na šráky a kožených šněrovacích botkách. V jedné ruce drží jalovec, ve druhé flašku s malinovou šťávou a za mnou hromada neopracovaného kamene na náš budoucí domek. Byl to tehdy pro mne jeden z významných

okamžiků mého života. Tatínek mne poprvé vyvedl na bud'áčku. Pro mne to byl velký šok, nechápal jsem, proč mám ty hodné stařenky a tetičky vyplácet jalovcem, když mi za to každá ještě něco dobrého dává. Bylo to úplně proti dětské logice. Své vrstevnice jsem vyplácel s radostí – třeba i za to, že nechtěly se mnou sbírat chrousty, žížaly nebo slimáky, nebo měly popřípadě jiné hříšky. Ale ty stařenky – no hrůza. Ale časem se všechny rány hojí, člověk si zvykne i na tu šibenici, jak se říká. Po další tři roky, co jsem ještě chodil budit za doprovodu tatínka nebo strýca Rosti, jsem si na tvrdou realitu pomalu zvykal.

Když jsem začal chodit do školy, tak jsme se kluky začali spolčovat a pořádat trestné výpravy na naše holky – samozřejmě v rámci slušnosti i prospěchu jsme nezapomněli ani na naše stařenky a tetičky, kterých bylo na Pasekách hojně. S přibývajícimi roky jsme začali měnit malinovou šťávu za vaječný koňak nebo fefermincku a čím nám přibývalo na věku, tím se ve flaškách zvyšovalo procento alkoholu, ale již to nebyly ty krásné první začátky. Všechno jednou skončí – i ty vzpomínky.

František Drápala, 2010

Černá hodinka – dětská fantazie

V první povídce „Jak jsem poznal baču Blinku na Černé hoře“ jsem uvedl, jak na mě zapůsobila první návštěva hory Radhošť a když jsem uviděl svoji rodnou chalupu a okno, z kterého jsem se díval na Radhošť každý den, tak moji hlavou proběhlo tolik myšlenek, že by to vydalo na několik večerů.

A tak první večer. V naší dědině byla zavedena elektřina v roce 1932. Bylo mi sedm let. Do té doby se svítilo petrolejem, protože loučím už bylo dávno odzvoněno. Každá dědina se převážně živila zemědělstvím, to znamená, že všechny produkty na stůl si lidé vypěstovali sami. V obchodě koupili pouze petrolej, cukr, sůl a sirky. Petrolej byl drahý, a proto se na něm šetřilo tak, že v zimě se nesvítilo. Dobytek se pokludil za šera nebo pomacku. Když dobytek ulehl, tak dospělí posedali na lavy okolo kamen a my děcka posedali na zem, kolena objali rukama a na to jsme posadili hlavu s otevřenou hubou a poslouchali ušima i otevřenou hubou. Když jsme někdy takto seděli ve škole, paní učitelka řekla, zavři tu pusu, vletí ti tam holub. Ve sporáku bylo zatopeno a dírkami ve dvířkách blikalo světlo na podlahu a protější stěnu. Když byl sporák starší, tak pláty na sporáku ve spojích byly již propálené a touto škvírou blikalo světlo na strop a tam vytvářelo různé obrazce a pro nás děcka různé představy a postavy. Chlapi vyprávěli své zážitky z první světové války, jak to bylo u Zborova nebo na Pijavě. Tam byly největší boje a řeže. Když své vyprávění skončili, tak nastalo veliké ticho a všichni poslouchali, jak v troubě praskají jelita. Byla to ta nejkrásnější hudba, jak pro staré, tak i pro nás malé děcka. Za tuto hudbu by se nemusel stydět Čajkovský, Strauss ani Smetana. Ta hudba vytvářela takové emoce, že nám děckám kapaly sliny jak psovi Pavlova Ivanoviče při jeho pokusech.

Jaroslav Hlaváč, 2010

Pavle,

oslovuji Tě tak proto, že jsem Tě poznal od raného dětství. V Almanachu – Město v mé paměti IV. jsi uvedl Prolog, který se mi velice líbil. Přiznám se bez mučení, že já sám jsem měl několikrát to svoje dilema, kdy jsem se ptal, mám, nemám, mám, nemám to poslat. Třeba se to nebude líbit a podobně. Vždyť Kaplického knihovna také propadla. Kdysi jsem to své dilema léčil tak, že jsem utrhl kopretinu a podle lístku mám nebo nemám, jsem se rozhodl. Mám – poslal jsem, nemám – vhodil jsem to do koše. Jenže teď kopretiny nejsou a mám zase to svoje dilema, protože mně cosi nutí – piš. A proto, že kopretiny nejsou, tak bábo rad'. Už jsem to vyřešil – vytáhl jsem Almanach – Město v mé paměti IV. a nalistoval poslední řádek Prologu – „aby jste ztratili zábrany veřejně sebe a svoji tvorbu prezentovat.“ Proto píš.

Když jsem měl 18 roků, odcházel jsem do Věčných lovišť Velkého Manitou. V tom vzkřikl můj Archanděl STOP – ještě nepřišla tvá hodina. Dva moji andělé mne snesli dolů. Představte si, že já už na této planetě straším pomalu 70 roků přes čas. Celou tuto epizodu jsem vtěsnil do útlé knížečky „Nemocnice“.

V červenci roku 1960 vzkřikl můj archanděl podruhé STOP. Přesně v tuto vteřinu došlo v Karlovicích u Vrbná k velkému železničnímu neštěstí. V motorovém vláčku jelo 16 cestujících a 2 členové posádky. Když vyjížděl motoráček z Karlovic, ve Vrbně se utrhl vagon kulatiny a nikoho ho nestačil zastavit. Oba se potkaly na půl cestě. Nikdo z toho nevyvázl. Taková to byla síla. Moji dva andělé mi nedovolili do tohoto motoráčku nastoupit. Představte si, že tomu je už padesát let a já to ještě nestihl vhodit na papír.

V srpnu 1944 zemřela mému kamarádovi maminka. V lednu 1945 otec. Zůstal sám, sirotek, zůstala mu pouze střecha nad hlavou jeho staré dřevěné chalupy a ve chlívě jedna kráva. Když jsme šli z pohřbu povídá, co já budu dělat? Ve chlívě mám krávu a ve Frýdlantě na nádraží takovou zajímavou práci jako telegrafista. Když budu v práci, bude kráva bučet ve chlívě hladem. Když budu krmit krávu, tak ta zajímavá práce mi uteče. Pochopil jsem, že to nebyla pro něho práce, ani koníček, ale kůň. Viděl jsem ho, jak každý večer

sedá v kuchyni u stolu, na něm telegrafní klíč a trénuje tu svou morseovku, to svoje dy dy da da dy. Řekl jsem mu, Járo, nedělej si starosti, já dojit umím.

Každé ráno i večer jsem doma dojel už od svých devíti let. Šel jsem domů, dojel krávu a Jára dělal to svoje dy dy da da dy. O padesát tři roky později slavil zlatou svatbu. Pozval mne. Když bylo po obědě a nosili kávu, každý byl spokojený a ruce měl složeny na svém břichu. Povstal jsem a pronesl tento dialog: Vážený přítelé, svého času jsem četl knihu „Dobrodružství Wisleje Jacksona“ od amerického spisovatele Wiliama Saroyana, který se narodil z armenských rodičů v Kalifornii. Tento román popisoval příběh malého chlapce, jak ve 14 letech se stal poslíčkem u telegrafní Společnosti. V 18 letech se stal telegrafistou a za několik roků to dotáhl na nejlepšího telegrafistu v celé Kalifornii. Tehdy jsem v tomto románu viděl vašeho dědečka. Možná, že vy děti a vnoučata ani nevíte, že Váš dědeček byl nejlepším telegrafistou na trati Ostrava – Kojetín. Když bylo nejmíň hodin, přišel za mnou jeho nejmladší syn. Měl byste to hodit na papír. Má pravdu. Až tady nebudem. Proto vyšla útlá knížečka „Zlatá svatba“. Na poslední straně byla barevná fotografie, kde byly tři osoby. Můj kamarád Jaroslav Mikeska, jeho manželka Vlasta a já. Pod tímto obrázkem byl tento epilog: Až tady nebudem, budeme tady.

Můj kamarád odešel před pěti léty. Jeho manželka o rok později. Jejich děti se dívají na tento obrázek a čtou: Až tady nebudem, budeme tady. Budeme tady, protože člověk je pouze jeden atom vesmíru a podle zákona o zachování hmoty se nic neztratí. Proto tady budeme stále.

Čtvrtého května 1999 vyrazilo 36 turistů Klubu seniorů z Rožnova do Trojanovic a Frenštátu, kde jsme navštívili frenštátský hřbitov, který leží na katastru obce Tiché. Na hřbitově jsme stanuli u hrobu Bohumíra Četyny, pak u hrobu frenštátského rodáka, učitele a spisovatele Františka Horečky a naposled u rožnovského učitele Vojtěcha Zelného. Když jsme stali u hrobu Františka Horečky, četli jsme na jeho náhrobním kamenu tento epilog: Až umřu – budu z vás nejmladší. Uvažoval jsem, co tím autor chtěl říci. Nikdo mi to dosud nevysvětlil. Já si to vysvětluji takto, že když zemřel František Horečka, budou na něho vzpomínat všichni lidé v jehobrománech, povídkách a fejetonech. Zatím, kdy umřeme my, tak na nás si nevzpomene nikdo, možná ani naše děti. Sluníčko svítilo a v září slunečních paprsků jsem uviděl, jak skanulo několik slziček s několika tvářmi přítomných turistů. Řekl jsem si, vidíš – nejsi sám. Dvě osoby z tohoto výletu, stále docházejí na malé čtení v podkrovní Městské knihovny v Rožnově p.R.

Jaroslav Hlaváč, 2010

Domácí násilí

Krátce po promoci, když už jsem pracoval asi půl roku v Tesle Rožnov, potřeboval jsem nutně jakousi odbornou publikaci. V závodní knihovně mi řekli, že ji má už delší dobu půjčenou pan inženýr Č. Toho jsem sice osobně neznal, ale podle podnikového telefonního seznamu jsem jej začal o knížku „uhánět“. Dotyčný občas byl, občas ne, ale knížku mi pořád jen sliboval. Nakonec mi sdělil, kde bydlí – a že si mám pro ni přijít k němu domů.

Po zazvonění u jeho dveří jsem byl vpuštěn dovnitř a měl jsem počkat v předsíni, než publikaci najde. Osaměl jsem se dvěma holčičkami, podle odhadu těsně předškolního věku. O čem má takovýto nepřilíš nadšeně vítaný host s nimi konverzovat? I začal jsem podle mého mínění neškodným dotazem, koho mají radši: tatínka nebo maminku? Odpověď byla jednoznačná – tatínka – a proč? „Protože ho maminka často bije a říká mu ty vole!“ Oněměl jsem s nevěřicným úžasem, neboť jsem pana Č. znal jako energického šéfa na dosti vysokém postu v podniku. Ze stavu téměř letargického mne vyvedla až manželka pana Č., velmi příjemná pomenší dáma, která s omluvou za prostořeké holčičky (nevím, kolik toho z naší konverzace zaslechla) a za nepořádného manžela (on knížku nemohl najít – „beze mne byste zase odešel s prázdnou...“) mi předala kýženou publikaci s tím, že převedení její výpůjčky v závodní knihovně už sama zařídí...

Zajímalo by mne, jak by se dnes, po téměř padesáti letech, uvedené holčičky k problému vyjádřily – tenkrát nebyl ani pojem domácího násilí ještě známý a doufám, že na jejich psychice taky žádné stopy nezanechal.

Pavel Hon, 2010

Loutkové divadlo

Když jsme končili já třetí a sestra Helena druhou třídu (v roce 1951), viděli jsme ve výloze papírnictví, kolem kterého jsme chodili do školy, nádherné loutkové divadlo. Maminka, která na poměrně drahé divadlo neměla, řekla: „Budete-li mít oba samé jedničky na vysvědčení, divadlo dostanete!“ S velkou radostí jsme tenkrát utíkali oba s vysvědčením domů, neboť – povedlo se! Naštěstí zrovna ten den přijeli Standovi“ (bezdětný bratr našeho táty s manželkou), a tak se hned pro divadlo šlo! Mezi loutkami chyběl drak a Kašpárek, ale to nebyl problém: místo draka posloužil plastový krokodýl a krásný Kašpárek (který prý byl tenkrát přežitek, jak nám sdělila prodavačka) vznikl z panenky, na kterou pohotová teta ušila z kousku červeného sametu kostým i s rolničkami (však taky byla nějaká švadlena!).

Kupodivu divadlo nám vydrželo dlouho přes první opojení – zvláště za pět let, když už jsme byli přestěhovaní na Hanou blízko Olomouce, došlo k jeho nečekanému uplatnění: Já i obě mé sestry jsme měli spolužáky v rodině místního kováře pana Vlka, za nimiž jsme chodili „na táčky“. Bydleli na samém konci vesnice a teprve s odstupem času jsem si uvědomil, v jakých poměrech – pro vodu chodili ke studni, dřevěná „kadibudka“ byla přes dvůr, v kuchyni, která byla největší místností v domku a některé z pěti dětí tam i spávaly na kachlové peci, byla hliněná, udusaná podlaha! Když jsme se jednou zmínili o tom, že máme doma skutečné, dřevěné loutkové divadlo, museli jsme pro něj okamžitě jít, v kuchyni se natáhla prádelní šňůra s přehozenými dekami – a už se konalo první představení! Na druhém a dalších se už scházely děti z poloviny vesnice, nadšené tímto „kulturním počinem“! Nejstarší ze sourozenců Vlkových, Luboš, byl už dospělý, hrál krásně na harmoniku a byl naším „vrchním“ dramaturgem, režisérem, hercem i orchestrem – všechno v jednom! Nám ostatním účinkujícím nechyběla fantazie ani improvizční schopnost – stačilo se před představením rámcově domluvit, o co půjde, a pak už to jelo! Během představení se občas podávalo i občerstvení – placky, pečené přímo na plotně kamen a voda s malinovou šťávou vlastní výroby – vymysleli jsme i očíslované lístky – židli si každý přinesl z domu nebo seděl na zemi – každé představení byla světová premiéra bez nebezpečí neúspěchu!

Pokud si pamatuji, vydržela nám „divadelní sezóna“ celý rok – a vzpomínáme dodnes!

Pavel Hon, 2011

Tatínek by se divil

Můj tatínek byl nadšený motorista ještě ze staré školy – za předválečné republiky neexistovaly autoškoly, stačilo, aby si osvědčený řidič „vzal do parády“ začátečníka a sám ho naučil řídit. Ironií osudu se nikdy nezmohl na vlastní auto, takže pro něj byla velká událost, když jsem si na sklonku šedesátého šestého roku pořídil první „vůz“- takzvanou „aerovku cililink“. Ta byla už tenkrát o jedenáct let starší než já, produkt hospodářské krize dvacátých let, měla do krajnosti zjednodušenou konstrukci (například neměla na předních kolech brzdy!) a koupil jsem ji za tři tisíce korun, tj. asi za dva mé tehdejší platy.

Život s aerovkou plynul podle hesla „přes týden se opravuje, v neděli vyjede“. A tak, když jsme v neděli za rodiči na Hanou přijeli, první slova mého táty byla „ukaž ruce“ – když byly špinavé od šmíru, konstatoval „dobré je to, přijeli autem!“ Jak už bylo řečeno, technika aerovky byla maximálně jednoduchá, přesto stárí přes pětatřicet let se podepisovalo jak na výkonech, tak na spolehlivosti (i tak si dodnes myslím, že to byla ta nejlepší škola pro začínajícího řidiče).

Po pětatřiceti letech, když odešlo mé páté auto ne mojí vinou do „věčných lovišť“ (vlastně asi věčných garáží?), přičemž se nám jako zázrakem nic nestalo, přivezl jsem deset dní po nehodě nové auto do naší garáže. Tedy nové bylo jen relativně – pro nás – jinak od jeho „narození“ uplynulo již osm let. Ale i tak mohu srovnávat – cítím téměř fyzicky, jak mi táta nahlíží přes rameno, když do naší „nové Fabči“ usednu. Stulím se do pohodlné sedačky, jemně za mnou zaklapnou dveře, vsunu klíček do zámku zapalování, otočím s ním – v přístrojích se rozsvítí barevné obrázky jako ozdoby na vánočním stromečku, což znamená provedení kontrol všech složitých elektronických i mechanických systémů auta – a po dalším pootočení klíčkem motor okamžitě naskočí. Táta kroutí hlavou, co všechno to auto umí, a když vzápětí začne hrát rádio, jako bych ho slyšel pochvalovat, že o něčem takovém by se mu v jeho době ani nesnilo. Zejména má první aerovka se většinou musela roztláčet, a zvláště „studený“ start byl poměrně složitý obřad, který nesnesl chybu.

Ještě po vyjetí obdiv nekončí – ticho v kabině, pohodlí, klimatizace a vedle toho akcelerace, malá spotřeba benzínu, dokonalé odpérování a jízdní vlastnosti – to všechno působí na tátu jako z jiného světa! (Ono to vlastně z jiného světa je, protože od smrti mého táty uplynulo už téměř čtyřicet let.) Jako bych viděl, jak kroutí nechápavě hlavou, když mu vysvětluji, jak složitý je a k čemu slouží v autě počítač, že se sadou klíčů, kladivem a kleštěmi už na takovém autě nespraví nic, ale vůbec nic! A to v mém autě nemám ještě takové novinky, jako je satelitní navigace, která mu příjemným hlasem říká, kde má kam odbočit, aby nejkratší cestou dojel ke zvolenému cíli, nebo elektronické systémy, které zamezí blokování kol při brzdění na kluzkém terénu, vzniku smyků...

Pavel Hon, 2010

Struha

„Jednoho časně ráno, tatínek ještě nepřevlečený, na nás volal: *Děti, Jaruško, vstávejte, zaplavila nás Struha!* Stál u dveří do dvora v kaluži vody. Naší i Cibulcovou zasněženou zahradou bylo slyšet šumění vody, která se valila pod sněhem až přes práh. Tatínek sešel až k brance u Cibulců aby zjistil, co se vlastně stalo. Bylo to jasné. V Sušáku, ve mlýně i v papírnách zapomněli spustit u horního splavu stavidlo struhy, voda v ní od dna zamrzla a tak se valila vrchem k městu. První volnou cestu si našla v zahradě u Cibulců a dál se drala pod sněhem k Palackého ulici i naší zahradou. Tatínek nosil z půdy desky, podkládal je cihlami, abychom se po nich dostali z domu na protější vyvýšený chodník před Majerovou hospodou Koruna. Voda před očima namrzala a směrem k náměstí vytvářela až čtyřicet centimetrů silnou ledovou vrstvu, ta sahala až k obchodu koláře pana Kramoliše. Obec pak vyslala četu mužů, kteří led rozbíjeli a odváželi do parku. Tatínek, když šel otevřít prodejnu Drogerie, musel po deskách a pak parkem až k soše Palackého.

V domě nám vnikla voda pod podlahy a nasákla do zdí. Mráz zničil v zahradě kmínky mladých stromků, záhonky přikrytých jahod a všechno, co zůstalo pod sněhem ve vodě. Na jaře jsme zdi oklepali, vše se vysoušelo, podlaha se dala nová, stromky se vykopyaly. Voda zůstala ve svém korytě a my jsme měli zase svou Struhu.

Struha mi připravila ještě jednu zlou chvíli. To už stálo sídliště Záhumení, dokončovaly se poslední práce a úklid. Struha nebyla ještě zasypaná. Byla letní neděle a chystala jsem se s dětmi na návštěvu k babičce do Zátíší. Chlapci čekali na zahradě u sousedů. Chtěli jsme si zkrátit cestu přes mostek. Mladší šestiletý Jirka stál na schodech a pouštěl si celuloidovou rybičku uvázanou na provázku. Děvčátko, které si hrálo za Struhou, začalo na rybku házet kamení. Rybka se o něco zasekla. Jirka vlezl do vody a chtěl ji vytáhnout. Už se nemohl z vody dostat, jen křičel. Vynesla jsem ho na břeh. Byl to vážný úraz, přerzaná šlacha na levné noze. Přes rychlou pomoc a ošetření až na chirurgii v nemocnici má následky ještě i dnes. Stalo se to tím, že při úklidu staveniště sídliště Záhumení nasypali střepy tabulového skla do struhy. Nebylo je ve vodě vidět. Protože se začalo do Struhy házet i jiné smetí a běžný odpad, koupání ve Struze skončilo. Voda ze Struhy už se nedala používat. Tak skočily nejen naše radosti, ale také život pstruhů a raků, kteří se

ukrývali v březích a které lákali chlapci za soumraku pomocí svíčky zapálené na prkénku. Pak už Struha spěla ke svým koncům. Když ji zasypali, objevily se slzy u malých i velkých. Dnes Struhu připomíná jen několik olší a vyasfaltovaný povrch bývalého mostu u Jaroňků.

Já na Struhu nikdy nezapomenu. Struha byla pro mne čistá voda, která se drala se šploucháním z pod stavidla u horního mostu do koryta se dnem vydlážděným fošnami, proudem vyhlazenými, se břehy zpevněnými lískami. Pod Strání nad bedněním z jara kvetla lecha a lýkovec a začátkem léta voněla udatna. Nad korytem se vzpínaly vzrostlé buky, obrostlé choroší všech velikostí. Sem se chodilo na hříby praváky s hnědými klobouky. Hříby s hlavičkami bílými rostly v trávě mezi javory na pravém břehu. Tam také vytékala voda cementovou rourou do parku, aby napájela potůček a rybníček. V místech, kde začínala Wilsonova stráž, byla kamenná lávka a chodník ze Záhumení přecházel do Stráně a stoupal serpentinami až nahoru k nadstřešenému salonku.

Ve Struze většinou teklo vody tolik, že jsme kousek od stavidla a mostku skákali po hlavě do Struhy a plavali až k plotu, který omezoval přístup u Sušáku. Byla tu v chodu turbina, hučela a varovala odvážlivce. Zde deskové dno končilo. A toto místo jako by Struhu krotilo. Proud se zatáčel a směřoval k městu kolem zahrady Mazáčových, kolem Vašků, Cibulců, Mand'áků, Jaroňků až k mlýnu Paláčků. Břehy byly částečně vyzděné, každý majitel domu měl vlastní schody a o ty se staral. Pan Mand'ák měl u schodů vyzděnou nádržku, ve které choval pstruhy, aby je měl pro hosty *Plzeňského dvora* vždy po ruce a čerstvé. Pak už byl plot u Jaroňků a městské koupaliště, spravované Lázněmi, a také zásobované ohřívanou vodou, s pérovým můstkem a řadou kabinek k převlékání. Konec přístupu ke Struze zajišťoval vysoký deskový plot na pozemku Paláčkových.

Tam měla Struha opět deskami vydlážděné koryto. Bylo něco úžasného vplížit se tajně do náhonu a nechat se unášet po hladkém bednění dna. Ani nás nenapadlo, že by tam někde mohla být tříska a že by nás někdo ze mlýna nebo z pily přistihl. Když se totiž mlelo, varovalo nás zdaleka hučení strojů i mlýnského kola. Když se zapojila pila, hnal kvílivý zvuk ujíždějícího řezaného prkna a nebylo možné ho přeslechnout. Dodnes ho slyším.

A pak se Struha za Paláčkovým mlýnem ztratila pod mostkem u domu pana učitele Face, u Šilarovy první cukrárny a podtékala pod silnicí, aby se vynořila až za dvorky domů vpravo za náměstím. My jsme měli přístup na kamenné schodky, které patřil k domu č. 177, kde jsme měli naši první Drogerii (dnes Papír). A později další schodky, dnes by to bylo za dvorkem Drogerie Poruba. V těchto místech jsme trávili s bratrem volné chvílky, když jsme chodili do

obecné školy ve Štefance a pak ke kostelu. Kamarádili jsme se s Toňkou a Táňou Hanákovými, jejichž rodiče měli obchod vedle naší první drogerie a zahradu na druhé straně Struhy – přes mostek. Těch mostků bylo přes Struhu několik, ale jen ten k Žingorům byl široký tak, že po něm jezdili povozníci Bajer a Jahn s platoňákem se zbožím. Ten mostek ale neměl zvýšené okraje a tak jsme z okna školy jednou o přestávce byli svědky toho, že při couvání sjel platoňák do Struhy a strhl i jednoho koně. Pak paní učitelka zavřela okno a museli jsme zpívat, než se to venku uklidnilo.

A zas další mostek u fary! Ten sloužil i naší škole. Odtud nosila paní školníková vodu do džbánů do tříd, i do umyvadla na WC. A pak už spěla Struha ke svému cíli – k papírnám, kde se u mříží zbavovala toho, o co už Fassmannovi nestáli. Ale v té době i na těchto místech už to nebyla ta naše dobrá Struha, objevovali se zde i potkani, kteří se ke Struze dostali z dřevěných záchodů, stojících na dvorcích u domů na náměstí. Ale přesto jsme ke Struze chodili. Pouštěli jsme po ní lodičky, vyřezávané z kůry topolů, které byly v dolním parku na dosah. Struha nám sloužila věrně celou dobu, co ji pamatuji. Od nošení vody brzy ráno v putnách do zásoby, protože v domě byla jen jedna výlevka s kohoutkem na pitnou studenou vodu. A hlavně se ve vodě Struhy namáčelo prádlo a pak vyvářelo ve velkém kotli na dvorku a nakonec máchalo a přímo na chodbách i mořilo a škrobilo. A to od jara až zas do jara.

Ale Struha byla někdy i falešná. Někdy se totiž stalo, že nájemci potřebovali zvýšit průtok a to se nehlásilo předem. A to pak někdy byly fofry. Často při máchání uplaval kapesník nebo plenka, ale i ubrus nebo záclona. A pak se muselo uhánět za uprchlíkem. Když se to nechytlo z nejbližšího mostku nebo schodů, běželo se dál Čechovkou ke mlýnu. A to znamenalo nejen nadběhnout, ale lehnout si na můstku na břicho a vyčkávat a doufat. A i když to selhalo, tak běžet dál až k papírnám. Tam už uprchlík neměl naději.

Mně se jednou topil i krocan. Bylo to v prosinci, kdy večer přimrzalo, ale sníh nebyl. Dokonce ten den, když jsem se vrátila domů, svítilo slunce. Bylo mně těch krocánů líto, tak jsem je vypustila na zelené. Jenže oni hup a rovnou k sousedům na louku a začali sedat na dolní větev stromků. Začala jsem je strážat a jeden přeletěl Struhu a sedl na druhý břeh na olši. Přeběhla jsem mostek a chtěla jsem ho vyplašit a hlavně jsem doufala, že přeletí Struhu zpět. Ale kdepak! Čvách! A už ho to neslo Struhou. Přiběhla jsem ke břehu a v kabátě a v papučích za ním do vody. Nepředstavíte si, jak byl těžký! Ale přemohla jsem sebe i jeho. V kuchyni jsme ho usušili. Přežil to – oba jsme to přežili.

A pak už Struha spěla ke svým koncům. Když ji zasypali, brečeli jsme,

málem i velcí. Pro mne je Struha čistá voda, která se drala úzkým korytem a přinášela radost a užitek všem, kteří si jí vážili a pečovali o ni. Struha – to je mé dětství, dospívání i doba šťastného rodinného života. A jednou už Struha nebyla – ale krásné vzpomínání na ni mi nikdo nevezme.“

Věra Klasová, 2010

Na procházce rožnovskou Hájnici

Bylo to nějak v roce 2010, kdy jsem se za krásného letního dne vracel z odpolední vycházky rožnovskou Hájnici a kochal se hrou slunečních paprsků prostupujících korunami urostlých stromů. Dřevění velikáni, ozdobení světlezeleným listím nebo tmavozeleným jehličím, které jsem cestou míjel, mně připomněli dobu zašlého rožnovského klimatického lázeňství a napadlo mě, co bych se asi od těch nejstarších z nich mohl dozvědět, kdyby mohli mluvit. V každém případě by mně určitě vynadali za to, že už nemohou naslouchat jen malebnému šepotu kolem tekoucí Bečvy, který zanikl v hukotu valícího se proudu automobilů na protějším břehu a také za to, že dnes musí svou zelení polykat otravný smog, který tento plazivý had vyvrhuje.

Mé rozjímání náhle přerušil pohled na malého chlapce, asi už školáka, který si sám na mělkém potůčku přivádějícím vodu do jezírka v parku stavěl jakési mlýnské kolo z dřívěk a větviček, které měl poručce. Sledoval jsem chvíli z povzdálí jeho tvořivou činnost, zdálo se, že to hlavní má už hotovo, ale kolovrátek se mu ne a ne řádně roztočit. Když jsem se k chlapci sehnul a poopravil mu jeho vynález, poněkud zaváhal. Záhy se však jeho oči rozzářily radostí, kterou známe z pohledů vlastních vnoučat a vypravil ze sebe „ty brd’o, už se to točí!“

Neočekával jsem žádné děkování, jeho radost jsem opětovně potěšujícím, ale i rozpačitým úsměvem a šel svou cestou dál. Náhle jsem si však uvědomil, že moje přemýšlení o minulosti nebo dalším osudu Hájnice bylo v té chvíli to tam. Ono spontánní oslovení „ty brd’o“ mě úplně zmátlo.

Tak zaprvé, já vůbec nevím, kdo to brd’a je nebo byl. Pátral jsem ve své vzdělané části mozku a nenapadlo mě nic jiného než „brdo“, jakýsi nevelký kopec, pahrbek či vyvýšenina. Snad se jedná o zdobnělinu toho slova. Zkouším proto: brdo, brd’o, brdečko. Rozhodně jsem však odmítl myšlenku, že by ti nejmladší takto nějak hanlivě oslovovali nás starší. Ten kluk na to

nevypadal, že by mnou pohrdal. Ba naopak. Tím, že mně bezprostředně tykal, mě vlastně přijal mezi sobě rovné a vyjádřil mně tak jakousi sounáležitost k jeho klukovskému společenství. Ten brd'a je určitě pouze vyjádřením údivu či překvapení a to právě svému nejbližšímu.

Říkám si, víš co, zavzpomínej si sám na svá školská léta. Jakkak jsme tehdy oslovovali naše učitele, kteří nám pomáhali roztáčet trochu jiná kolečka v našich hlavách? Uznávám, bylo to příliš honosné, „soudruhu" učiteli", „soudružko učitelko". Ale ta SOUNáležitost k určitému DRUHU z těch oslovení přímo čišela! Je fakt, že toto oslovení nevyjadřovalo běžně žádný údiv nebo překvapení, snad jen v případech, kdy ti ten či onen soudruh nebo soudružka učitelka dali pětku do žákovské knížky. Zajímavé na tom bylo i to, že se tak říkalo každé vážené osobě, ať soudruhem byla či nebyla. Té, co soudruhem byla, to přidávalo na hrdosti, té, co soudruhem nebyla, to ubíralo na cti. V tehdejší, rádoby rovnoprávné společnosti, jsme však byli v jakési nevýhodě. Nepamatuji se, že by nás někdy některý z vyučujících oslovoval „soudruhu žáku" či „soudružko žačko".

V tomto okamžiku jsem se hlubokým přemýšlením v teplém letním povětří poněkud zapotil a tak jsem zvolnil chůzi a nakonec usedl do stínu na nejbližší zaparkovanou lavičku. Na tomto místě je třeba vysvětlit, že řádně zaparkovanou lavičkou se rozumí lavička v parku, která je řádně zajištěná proti odparkování. A znovu jsem se kochal hrou slunečních paprsků prostupujících korunami urostlých stromů. Jejich světlezelené listí nebo tmavozelené jehličí, které jsem měl nad hlavou, mně opět přeneslo do časů zašlého rožnovského lázeňství. Představoval jsem si, jak kráčím s tmavým kloboukem na hlavě, v tmavých šatech, bílé košili s kanýrem až ke krku, s bílými rukavičkami na rukou, s mahagonově lesklou hůlkou zavěšenou přes levé předloktí a s nezbytnou červenou růží v levé náprsní kapsičce. A nebyl jsem sám, kolem mě se producírovalo také několik dam s klobouky zdobenými pravými i nepravými květinami, v dlouhých pestrobarevných, dělených i nedělených šatech, které byly sice od krku až po zem, ale už dávaly v té době tušit, co se pod nimi skrývá. Některé z dam se skrývaly pod slunečníky, jiné se s vějíři v rukou ochlazovaly a šířily jimi kolem sebe vůni neparfémovaných částí svého těla a ty neparfémované jimi alespoň odháněly dotírající hmyz.

Z nedalekého hudebního altánku se tímto rozmarným ovzduším nesla lahodná hudba. Jak tak naslouchám jejím zvukům a tlumeným rozhovorům kolemjdoucích, ozve se zčista jasna, snad přímo přede mnou: „Tak co, vole,

dáme si scuka zítra, vole?... Ty vole, já nemůžu, naši by mi to už, vole, nesežrali!"

Než jsem se vzpamatoval ze svého rozmarného snu, ke kterému Hájnice rozhodně svádí, a přistihl se, že jsem už podřimoval, to už byli oba volové, kteří kolem mne před chvílí přesvištěli na svých prknech, ti tam. Bylo po snění. Rychle, no nedá se říct rychle, spíše pomalu, jsem začal vnímat realitu kolem sebe, setřel si už poněkolkáté pot z čela a rozhlédl se.

Ten kluk s tím vodním kolovrátkem už tam nebyl. Ale pořád mně ještě vrtal hlavou. Po tom, co se právě před chvílí přede mnou odehrálo, si říkám, co kdyby ti místo toho „ty brd’o“, řekl „ty vole, už se to točí“. Jak bys na to asi reagoval? Přiznám se, že bych si s tím v té chvíli nevěděl rady. Je docela možné, že bych to nějak spolkl a při další cestě parkem přemýšlel jen o slušnější části jeho výroku „už se to točí“. Někde v pozadí mé paměti bych se musel rozhodnout, kdo podobný výrok pronesl dávno před tím klukem, zda to byl Koperník nebo Galileo Galilei. Asi oba. Ten první o tom věděl své, ten druhý byl o tom přesvědčen, ale aby si ve svých 70 letech zachránil ještě zbytek svého života, tak před papežským konciliem svůj známý výrok „a přece se točí“ nakonec popřel.

A jak se mám vyrovnat s tím volováním. „Vůl je kasírovaný samec tura domácího (lat. *Bos primigenius taurus*). Kastrát je méně agresivní a je robustnější, se světlejším a křehčím masem než nekastrovaný jedinec“. Tolik naučná definice. Tady nechápu, proč se zrovna neřekne česky a jasně, že vůl je vykastrováný býk. Dokonce bych se přiklonil i k názoru, že býk, který se nechá vykastrovat, aby měl robustnější, světlejší a křehčí maso, je vůl. Slovo vůl ve spojitosti s člověkem vyjadřovalo do jisté doby naprosto korektně míru nejvyšší lidské blbosti. V této době se rozšířilo po celé vlasti, asi jako blbost sama, od Čech až po Moravu a Slezsko a napadá mě, že by bylo zajímavé zjistit, jak si s tím vykastrováním jedincem tura domácího poradily národnostní menšiny a obzvláště Volynští Češi, smíme-li je vůbec přívlastkem volynští ještě veřejně nazývat.

Oslovení „ty vole“ se u nás stalo projevem „chlapství“ bez rozdílu pohlaví, na co významově podobné „ty brd’o“ nemohlo mít nikdy nárok. Celý proces by se dal nazvat „volizací“ naší společnosti, takže dnes se už veřejně dozvídáme, že „láska je vůl“, „válka je vůl“, „nebud’ vůl jak anděl“

a určitě by se našla řada dalších přirovnání. Když se na ta rčení použije základní definice vola, tak to docela do sebe zapadá. Je-li láska vůl, tak by láska mohla být vykastrovaná nenávist, je-li válka vůl, pak je válka vykastrovaný mír a anděl vykastrovaný čert.

A když jsem tak těmito úvahami přesvědčoval sám sebe, byl jsem u konce své letní procházky rožnovskou Hájnici. Za mnou zůstával park s dřevěnými velikány bohatě zdobenými světlezelenými listy nebo tmavozeleným jehličím, přede mnou začal sílit hukot aut projíždějících městskými ulicemi. Octl jsem se uprostřed města žijícího svým každodenním všedním ruchem. Zdaleka mě vítal velký, volební poutač s postavami kandidátů v nadživotní velikosti. Reklamní volební slogan jsem ještě na tu dálku nebyl schopen přečíst. A tak mě, ty brd'ó, po těch dnešních příhodách a rozjímáních v Hájnici napadlo, že za pár let naší postupné volizace by tam mohlo klidně stát:

„Volové, volte právě nás! Děkujeme!“

Zdeněk Kolomazník, 2010

Vzpomínka na pana kardinála Františka Tomáška

V dubnu roku 1982 zemřel na Hutisku – Solanci tamní obvodní lékař MUDr. Josef Tomášek. Poněvadž zesnulý nezanechal žádnou závěť ani pokrevních potomků, uvědomil jsem si, že po něm bude k dědění ze zákona povolán kromě spolužijících osob i jeho bratr František kardinál Tomášek, tehdejší arcibiskup pražský.

Byl jsem již tehdy v důchodu a pracoval jen na poloviční úvazek u Investorského útvaru ve Frenštátě pod Radhoštěm, takže jsem měl více času, než v aktivní službě. Rozhodl jsem se napsat panu kardinálovi dopis, v němž jsem mu nabídl případnou dědickou konzultaci ohledně pozůstalostního řízení po bratrovi. Pan kardinál mou nabídku uvítal a tak v srpnu 1982 (den před dědickým jednáním na státním notářství ve Valašském Meziříčí) zastavilo na Chodské ulici, kde bydlíme, tmavé auto, jehož řidič prohlížel čísla u jednotlivých domků, až našel číslo 758.

Z auta vystoupil vysoký statný muž v prostém kněžském oděvu. Byl to pan kardinál Tomášek. Besedovali jsme spolu v našem letním pokoji a na závěr jsem mu slíbil, že příští den s ním půjdu jako jeho důvěrník na pracoviště státního notářství, kde funkci státní notářky vykonávala má bývalá žákyně Mgr. Eva Vymazalová. Svůj slib jsem splnil a po delším jednání došlo k uzavření dědické dohody, která vyhovovala všem dědicům.

Jako památku na tuto vzácnou návštěvu máme vlastnoruční podpisy pana kardinála na dvou ilustrovaných publikacích určených pro naše vnoučata. Jedna se týká Pražského hradu a druhá českých korunovačních klenotů.

JUDr. František Pěcha, 2010

Město v mé paměti, možná paměť ve městě **a jiné podivuhodné přírodní divy**

Na konci úvahy odpovíte! Mohu si sednout a psát, když většina životního časového prostoru je plná života?

Jako pamětník a tedy již starší člověk, toužím užít si života, co to jen jde. Jak ještě dlouho? Tak proč ne právě teď? Jaro – léto – podzim. Krátká slova – dlouhé dny. Vnímáme, prožíváme a radujeme se z mnoha tajemství života, bojujeme se starostmi a těžkostmi. A přece: ojoj, je tu zima. Kolik těchto období jsme prožili. Dříve ve větší radosti, nyní a v budoucnu se stálým přáním, již při prvním sněhu. Už aby tu bylo jaro. Hned po vánocích jako by bylo ve vzduchu. Vlaštovky, skřiváci, kde jste, vy kteří jste našim předkům na svých křídlech přinášeli jaro a kouzelné písně v zobáčcích. Kdo vás naučil těmto srdce těšícím melodiím? Proč jsme my o vás ošizeni? Budeme schopni my lidé zaplavit místo vás vzduch písněmi radostnými, děkovnými za jaro, život a vše dobré i špatné, čím můžeme život zdokonalit a obohatit? Snad se nám to podaří. Kéž jako generace před námi se mnoho z nás a po nás vrátí zpět k přírodě a přirozeným zákonům života, jejichž motorem a středem je Láska. Láska ke Stvořiteli všeho bytí, k lidem, k přírodě.

Naši předkové, celé rodiny žijící od jara až do zimy v přírodě, věděli o té nezbytné Lásce více, než nynější obyvatelé planety. I my máme malý kousek přírody kolem domu. Pracujeme v ní, na ní a s ní. Dobýváme ekologické potraviny z jejího nitra. Mnohými nevídaná, pohrdaná, z velké části zakrytá stavbami, zaplevelená, zneuctěná neřádem. Kolik bohatství je v ní skryto ví jen ten, kdo z ní úsilím dobývá spoustu zdravých dobrot. Klobouk dolů pánové, před tajemstvím plodivé síly této země. Semínko, svěř jej hlíně. Pečuj, zalévej, okopávej, vytrhávej plevel, ale hlavně žasni. Žasneš, i když nechceš. Klíčí, roste. Ta krásná rostlina, to je to malé šedivé semínko? Foukneš do něj a je pryč. V hlíně a péči, ale roste. Nedivíš se? To jsi nějaký divný, ne? Vždyť nejen zvláštním kouzlem roste, ale také sytí, zásobuje látkami a vitamíny. Pěkně srovnané záhony, vedle sebe, každý jiný, krásný a nadějný. Čerstvé rovnou do hrnce a na stůl. A žasneš opět. Z úžasu nevycházíš na jaře, v létě, ani na podzim.

Těšíme se také z mnoha různých živočichů na tomto malém kousku přírody. Usilují se právě jako my. Jsou stále v pohybu, stále se starají. Asi bych to nebyla schopna spočítat ani v množství druhů, natož v počtu obyvatel na našem malém pozemku. Je to naše skryté bohatství.

No, a teď už můžete odpovídat. Mohu si sednout a psát? Odpovím si sama. Teď ještě ne, když ti malí tvorečkové ještě běhají. Nevím, je mezi nimi nějaký lenoch, neviděla jsem, možná se styděl a zalezl hlouběji. Lidští lenoši tak nečiní – bezmála jsou hrdinové. Makat ať něco mám, se teď moc nenosí! Pozvolna, malými krůčky se blíží. Co že to přichází? Útlum. Ubývá tepla i pohybu. Vše se ztišuje, potřebuje již odpočinek. Hlína, živočichové i my lidé. Stihli si všichni vytvořit zásoby na zimu? Příčinliví ví, že líní mnoho zásob nemají. Přežijí?

Tak teď už mohu psát, nebo spát? Je přece zimní spánek. Snad se mi pro další tento náš podvečer podaří již něco napsat.

Obrázky

Více než sto let stará historie Matyldy Kotůlkové z Tylovic

Historie Tylovic sahá do roku 1502, kdy byly Tylovice samostatnou obcí, do roku 1960, kdy utvořily Hážovice a Tylovice společnou obec Rysová. Ta zanikla roku 1980, obě obce se staly součástí Rožnova pod Radhoštěm a tvoří jeho městské části pod původními názvy Hážovice a Tylovice. Před popisná čísla bylo předřazeno dvojčíslí 18 (tak se například čp. 56 změnilo na čp. 1856). V závěru 19. století měly Tylovice přibližně 100 domků. Na levé – selské - straně Hážovky stály grunty, jejich polnosti se táhly přes kopec Rysovou do Žárů, až na hranici s Valašskou Bystřicí. Na pravém břehu Hážovky byli usazeni domkaři. Obyvatelé se živili polním hospodářstvím a řemesly. Krok k určité prosperitě znamenal roku 1894 založení fabriky na pletení punčoch.

Tylovický domek čp. 56, u cesty procházející obcí, byl částečně dřevný a zděný a původně v majetku jakéhosi Snozy. V roce 1915 byli vlastníky domku čp. 56 Josef Pavelka a jeho žena Marie. Oba manželé byli v té době popotahováni C.k. okresním soudem v Rožnově ve věci nezaplacené pohledávky ve výši 120 korun za asfaltovou lepenku na střechu, kterou dodala firma Matějů a Horáček v Brně Židenicích. Na domek byl soudem uvalen exekuční prodej. Za úřední úkon bylo k dlužné částce připočteno 6% úroků, útrata za žalobu 27 K 45 h, poštovné od vyřízení 10 h, podání na poštu 20 h, zápis útrat při souzení 30 h, kolek na protokol 1 K a další, což původní dlužnou částku navýšilo na konečnou sumu 338 K a 80 h. Exekuce znamenala mimo jiné i zabavení *„...a prodej movitostí, které mají dlužníci uloženy ve svém bytě, jakož i těch, které nosí při sobě, pak zabavení papírův a vkladních knížek..”* Domek čp. 56 přišel do dražby v srpnu 1915. Zájem o něj projevila Marie Kotůlková. Vypůjčila si peníze od známých, také od Občanské záložny v Rožnově a domek koupila. Umoření všech pohledávek se protáhlo až do 12. prosince 1919, jak dosvědčuje *„Kvítance”* Marie Pavelkovou z čísla 15 v Tylovicích: *„... že mně paní Marie Kotulková, chlupnice čís. 56 v Tylovicích obnos 338 Kr 80 h jako nedoplatek kupní ceny za dům čís. 56 v Tylovicích dle kupní smlouvy ze dne 28. června 1915 v hotovosti zaplatila, pročež příjem ten pravoplatně kvituji a potvrzuji, že s paní Marií Kotulkovou v záležitosti této úplně vyrovnaná jsem a ničehož více k dostání nemám.”* Vše řádně okolkováno a svědecky podepsáno.

Manželé Marie a Dominik Kotůlkovi po zaplacení všech dluhů našetřili peníze i na pole o rozloze 530 m čtverečních, které v roce 1926 koupili od Tkadlece, hospodského „Na Mlýnku“ v Tylovicích. Po umoření poslední dlužné částky předala Marie Kotůlková 12. prosince 1919 domek dceři Matyldě. Ta se manželům Marii a Dominiku Kotůlkovým narodila 28. 2. 1895. V době převzetí majetku bylo Matyldě čtyřadvacet let a byla provdána za tylovického koláře Adolfa Kopeckého. Ten neprodleně požádal Okresní soud v Rožnově o výmaz dluhů váznoucích na domku č. 56 v Tylovicích, hned pak přesunul kolářskou živnost z rodného domku č. 58 do svého nového domova v domku č. p. 56. Na rodinném snímku z počátku 20. století je dospívající mladá a velmi pohledná dívka Matylda oblečena do dlouhé sukně a černé, ke krku upjaté halence. Podobá se matce Marii, která sedí na židli oblečena ve valašském kroji. Po její levé ruce stojí manžel Dominik Kotůlek, má na sobě cajkový oblek, hodinky v kapsičce vesty na řetězu, jak se tehdy nosilo, bílou košili s vázankou a černý klobouk na hlavě. A ovšemže nezbytný knír, bez kterého se mužský neobešel.

Dne 12. 12. 1919 byla u rožnovského notáře Jana Bernatíka sepsána „smlouva postupní a dědická“ mezi manželou Marií (rozenou Kotůlková) a Adolfem Kopeckým, kolářem v Tylovicích, a manželou Marií a Adolfem Kotůlkem. Jako „*svědkové mně osobně známí, k spisu tomuto přizvatí*“ byli Adolf Pavlát, soudní zřízenec v Rožnově p. R. a Adolf Kotůlek, malířský pomocník v Rožnově p. R. Jako svědek (a také jako svědek poslední vůle) je uveden i notář Jan Bernatík. Podle tohoto úředního spisu manželé Matylda a Adolf Kopečtí „*... do rovnodílného vlastnictví přijímají dům číslo 56 v Tylovicích, s pozemky ku domu tomuto přikatastrovanými...*“

Vše bylo oceněno částkou 1600 K, kterou měli nabyvatelé uhradit Marii Kotůlkové ve dvou splátkách po 700 K a 900 K do tří měsíců a to bez úroků a bez knihovního zajištění. Notářský „Snímek“ dále podrobně uvádí, na co měla postupitelka Marie Kotůlková doživotní a bezplatné právo výminkářské. „*... ve velké jizbě užívání místa pro jedno lůžko, spoluužívání kuchyně s právem spoluvaření na sporáku a péci chleba v pekárce, užívání poloviny hůry, čtvrtý díl chléva a jednoho chlívce pro prase s právem držeti sobě jednu kozu, jedno prase, jednu slepici, užívání místa pro hnůj vedle hnoje hospodářů...*“

Kromě mnoha dalších položek byli noví majitelé povinni zajistit výminkářce také: „*... volný příchod a odchod, příjezd a odjezd od a ku všem výminkářským místnostem a polnostem, jakož i právo míti manžela svého Dominika Kotůlka*

a služebnou při sobě." Nezapomnělo se ani na případné úmrtí postupitelky Marie Kotůlkové, v tom případě: *„... přísluší manželů jejímu Dominiku Kotůlkovi právo doživotného a bezplatného užívání menší jizby s volným příchodem a odchodem..."* Za toto právo měl případný vdovec Dominik Kotůlek zaplatit ročně 5 K. Myslelo se také na případ *„... předemřeni jednoho neb druhého ze smlouvajících manželů, bez zanechání dětí z manželství toho zrozených..."* V takovém případě se univerzálním dědicem stal pozůstalý.

„... načež spis ten od stran schválen, od paní Marie Kotůlkové psáti neznající, přede mnou a před jmenovanými pány svědky vlastnoručně znamením ruky své třemi křížky opatřen a na to i od ostatních stran a pánů svědků přede mnou vlastnoručně podepsán byl."

Ze čtyř dětí manželů Adolfa a Matyldy Kopeckých první dvě, Karel a Adolf, zemřely do tří let věku. Z dalších dvou se dcera Jarmila provdala za Stanislava Kalfuse, roku 2008 ovdověla, bydlí se svou dcerou Olgou na Záhumení. Syn Vladislav Kopecký nejprve provozoval doma kolářskou živnost, pak pracoval v Tatře v Kopřivnici, ve válcovnách plechu ve Frýdku-Místku, pak v Tesle Rožnov. Oženil se s Františkou Slížkovou z Dolní Bečvy. Jejich dcera Miroslava se provdala za Jana Surého - oba dodnes žijí v Tylovicích v domku po rodičích označeným (po připojení Tylovic k Rožnovu pod Radhoštěm) čp. 1856.

Paní Matylda Kopecká, rozená Kotůlková, se dožila požehnaných 85 let. Zemřela 26. 8. 1980, pochována je na Tylovském hřbitově.

Márinka

Vzpomínka Marie Pončíkové, řečené Márinka

Dřevěná chalupa Jana Poštáckého číslo popisné 106 v Horní (dnes Bayerově) ulici, se střechou krytou šindelem, nebyla ani ošklivá ani pěkná. Byla protáhlá, úzká a zároveň dlouhá, jak se v dávných časech kolem roku 1800 takové chalupy na Valašsku stavěly, Rožnov nevyjímaje. V přední části stavení světnice, v zadní chlév a stodola. Čelní zeď se dvěma malými okénky dosahovala málem až k cestě. Za tou plynula říčka Hážovka. Jen malá zahrádka, a ještě sklepík na brambory, oddělovaly chalupu od Horní ulice. Jan Poštácký žil v chalupě sám. Chodil do fabričky v Tylovicích pro nůši vlny na soukání. To byla jeho práce na doma, jeho výdělek.

V roce 1920 se do jediné větší světnice nastěhovali k Janu Poštáckému mladí manželé. Márinka, která se jim narodila v jedenadvacátém roce, neřekla rodičům až do své smrti jinak, než mamulka a tatulka. Jan Poštácký měl v koutě místo na spaní, v dalším plac na tu svou práci se soukáním vlny. U stolu židli. Háby, jak se říkalo oblečení, věšel na hřebík zatlučený do zdi. O jídlo, když měl v chalupě podnájemníky, se nestaral. Mamulka, když vařila pro sebe, pro tatulku a Márinku, vždycky jí trocha jídla zbylo i pro Jana. Mamulka s tatulkou měli u stěny světnice velkou postel na spaní. Stůl byl pro všechny společný. Kolem celkem tři židle. Pod okny lávka na usednutí. Podlaha dřevěná z hrubě opracovaných desek, položených na hlíně. Zdi nahrubo obložené omítkou, která už dávno volala po štetce a vápně. Křížek a svatý obrázek na stěně. Pod nimi hřebíky vbité do zdi na zavěšení oblečení. Uprostřed světnice vincek na topení a vyhřátí místnosti. Trámový strop. Malá kuchyňka s kachlovými kamny měla své místo před světnicí. V tmavé síňce podlaha z udusané hlíny. A aby nechodili po sprostě jenom po hlíně, byly tam místo od místa usazeny placaté kameny, akorát na délku chlapského kroku. Márinka, když už byla na světě a trochu poodrostla, musela pokaždé skočit s kamene na kámen, když chtěla síňkou projít po pansku. Byl to docela dobrý domov. Sice prostý, ale útulný. Dobře se jim v něm žilo. I s málomluvným Janem Poštáckým.

Mamulka chodila po posluhách, uklízet, prát a pomáhat do lepších rodin. Tatulka byl nádeníkem. Nejčastěji skládal na nádraží vagony. Třeba když přišlo zboží pro magacín kupce Doležala, nebo Žingorovi. Také vozil tovar a skládal

ho za dřevěným obchodem na dvoře. Někdy bylo té práce tolik, že mu chodila pomáhat i mamulka. Jenom za to se mamulka modlila, aby tatulka všecy peníze, tak těžce vydřené, nenechal v Bažantově šenku. Tatulka vždycky peníze mamulce dal, ale pokaždé si nějaké nechal. Když se z roboty dlouho nevracel, posílala mamulka Márinku: „Běž pro tatulku, určitě zase crmbá u Bažantů to svoje pivisko.“

Márinka přesákala v sínce po ložených kamenech hliněnou podlahu a šla. Jen vešla do Bažantovy hospody, hned uviděla tatulku sedět u jednoho stolku. „Máte jít domů, tatulko,“ vyřizovala vzkázání. Tatulka, sotva Márinku uviděl, naporučil hospodskému: „Dej děcku rohlík a šunkových odřezků.“ A Márince řekl: „Tož pojez a půjdem.“ Bylo těch šunkových odřezků i s rohlíkem akorát za padesát haléřů. A vždycky to tak zázračně vyšlo, že když Márinka pozřela poslední sousto, tatulka akorát dopil to svoje pivisko a docucnul poslední kapku gořalenky ze skleničky s úzkým hrdlem. Oba se naráz zvedli a šli domů.

Potom zase jednou tatulka dlouho nepřicházel z té své roboty. Mlčenlivý Jan Poštácký byl právě tou dobou ve fabričce v Tylovicích pro další rachotu. Márinka přesákala v sínce ploché kameny, které tam byly uloženy ve zdusané hlíně, zeptala se mamulky: „Nemám jít na rynek do hospody k Bažantom pro tatulku?“ Moc se jí nechtělo, ale na druhé straně ta její mlsná huba dostala chuť na rohlík a šunkové odřezky. Kdo by kvůli takové dobrotě rád neproběhl pár uliček? „Nech ho tam, však ví, kde má domů,“ řekla mamulka. Vyhlédla dvířky, jestli se třeba Jan Poštácký nevrací z tylovické fabričky, kývla na Márinku, ať jde blíž. V sínce odklopila jeden z plochých kamenů, právě ten, na který se Márince při tom poskakování tak dobře došlapovalo. Byl pod tím kamenem schovaný hrníček. A v něm peníze. Spousta peněz. Celých jedenadvacet tisíc, které do tajné skrýše mamulka nastřádala ze své a z tatulkovy dřiny a které uchránila před tatulkovým jazykem, mlsným na gořalku. „Koupíme si vlastní chalupu,“ řekla mamulka.

„Už mám jednu vyhlédnutou a kup sjednaný, však je nedaleko odtud.“

Chalupa stála hned za Bílým mostem, přes který jezdívali Bystřičané do Rožnova pro nákupy. Také to byla chalupa dřevěná, ale o moc fajnovější, než chatrč Jana Poštáckého. Pěkné obytné stavení, ne velké, ale útulné. Chlív, kůlna. Kousek před domem protékal Uhliský potok. To bylo ve třicátém roce, kdy mamulka chalupu za nastřádané peníze koupila.

Jan Poštácký, když se dozvěděl, že se budou stěhovat, nechal soukání vlny, přetřel mozolnatou dlaní oči. „Tož mne tady odběhnete?“ rozplakal se.

„Odběhneme tvoju chalupu, tu chatrč na spadnutí,“ řekla mamulka. „Tebe vezmeme s sebou.“ Tak se také stalo. Stěhovali se do nového. Jan Poštácký s nimi. Jeho starou chalupu ponechali svému osudu. V pěkné dřevěné chalupě nedaleko Uhliského potoka zase žili pospolu. Pokud Jan Poštácký neumřel. Když se tak stalo, pochovali ho na rožnovském hřbitově poblíž chodníku.

Tož tak to utéklo

Jsem už starý člověk, nejlepší léta mám už za sebou a místo dopředu se stále častěji ohlížím zpět. Občas mívám trochu času a mohu dělat i to co nemusím, ale co mne baví. A tak stojím u svého soustruhu. Mezi hroty se rychle otáčí kus dřeva, dláto z něj odkrajuje drobné štěpinky a obnažuje vnitřní strukturu dřeva. Na povrchu vytvářejí odkrytá léta bizarní obrazce a kus materiálu se pomalu tvaruje jako váza, nebo jiný předmět. Vždy ale není tento proces jen krásný. Často naruší strukturu nějaká vada, nebo prasklina a rozpracovaný kus je vhodný jen pro spálení v kamnech. Fascinuje mne tato práce, která třebaže vypadá jednotvárně, je pokaždé jiná. Připomíná mi dětský kaleidoskop, který při otáčení neustále mění obrazce, které vypadají stejně, přesto pokaždé jsou jiné. Při soustružení se dá přemýšlet a vzpomínat na minulé časy a lidi, které jsem měl možnost potkat během svého života. Někteří také skrývali pod všední slupkou krásný lidský charakter, nebo nějaký příběh. U jiných nadějně vyhlížejících jedinců, dláto času odhalilo fádňí charakter, nebo nějakou skrytou vadu, kterou by nikdo nepředpokládal. Chtěl bych se pokusit zavzpomínat na některé lidi, kteří mně utkvěli v paměti.

Vzpomínky budou, jenom jako střípky ze zrcadla, kterým je vlastně celý život člověka. Stává se mi často, že se probudím, když kolem chalupy jedou autobusy, které vezou poslední zbytky lidí, kteří ještě chodí do práce na šestou hodinu ranní. Potom znovu zavřu oči a ve snu vidím moře lidí, které dříve desítky autobusů vychrlily na autobusovém nádraží. Zástup táhne směrem k bráně Tesly, která celý zástup postupně spolyká, aby jej opět po čtrnácté hodině vyplivla zpět. Přitom přede mnou defilují stovky lidí. Některé jsem znal pouze od vidění, u dalších jsem věděl, kde a co dělali a jenom hrstička zbyla těch, se kterými jsme sdíleli společné radosti a strasti Tesláků – obrazovkářů. Je už bohužel hodně těch, o kterých jsem se dověděl naposledy, když nástěnku na Rožnovském náměstí zdobilo jejich jméno. Zbytek dosud žije a většinou je potkávám u doktorů nebo na pohřbech, vyjímečně někdy jen tak v Rožnově. Vždy padne alespoň nějaká zmínka o Tesle. Chtěl bych se s vámi podělit o pár blednoucích vzpomínek na tyto lidičky.

Skláři a sklenáři..

Když bylo trochu volno na noční směně ve výrobě obrazovek a nebylo zrovna co řešit, sdružovali se technologové a mistři v různých zákoutích. Protože i na takovém provozu, jako byla výroba černobílých obrazovek, byly pouze vnitropodnikové telefony a státní linka byla pouze na vrátnici, a v případě havárie nebo úrazu bylo problém zavolat ven do města, rozhodl vedoucí provozu Karel, že dá důvěru vedoucím směn a půjčí jim klíče od své kanceláře, odkud lze zavolat mimo závod. To neměl dělat, protože jeho kancelář se stala debatním klubem a někdy i karetní hernou. Jelikož nebyla vybavena příslušným počtem židliček, sedělo se někdy i na jeho stole. Zrovna tento zvyk Karel přímo nenáviděl a vždycky tvrdil: "Na stůl se dává chleba, jídlo a jiné důležité věci. Na stole sedávají akorát k..... v bordelu!" (Možná to už někde v Praze viděl?) Samozřejmě, že ani jeho stůl nebyl na takové užívání dimenzován a pod milými besedníky praskla skleněná tabule, kterou byl stůl pokrytý. "Co teď a co potom? Až přijde Karel ráno, tak nás zahluší," starali se účastníci sešlosti.

"Žádný problém," prohodil jeden z besedujících, "takové sklo má i mistr ve svařovně." Vyslali tedy delegaci do svařovny, která si tam tabuli skla "vypůjčila". Donesená tabule měla jednu vadu – byla větší.

"Jaký problém? Vždyť máme mezi sebou odborníky skláře, někteří sem přišli dokonce až z Prahy", štengrovali se vzájemně. Sehnali sklářský nůž a sklářský odborník mistrně provedl řez. Odborně poklepali na řez a sklo prasklo. Bohužel prasklinu ani nenapadlo sledovat naznačenou rýhu, ale zaběhla do plochy a sklo bylo krátké a křivě uřezané. Průzkumná četa opět vyrazila do terénu a po chvíli donesla další tabuli. Tentokrát se práce ujal další sklářský specialista. Nejdříve si šel nabrousit sklářský nůž, sehnal trochu petroleje na namočení nože, a se zatajeným dechem všech přihlížejících začal pracovat. Nůž pěkně syčel na řezaném skle a všechno vypadalo velice nadějně. "Mistr" si sám pochválil své konání slovy: "Tak se v Praze řeže sklo! Musíte se ještě hodně učit, vesničani!" Ale ani největší sklářská kapacita nedonutila jít prasklinu po předrýsované dráze a sklo bylo zase krátké.

Po zničení třetí tabule už nebylo kde vzít další a tak se nakonec podařilo zarovnat tu nejméně poškozenou, ale stejně byla krátká. Když si Karel po několika dnech dělal pořádek v rozházených papírech na stole zjistil, že sklo na jeho stole utrpělo újmu a je jakési kratší. Nedalo mu moc velké přemýšlení, kdo za tím stojí. Účastníci se bez mučení přiznali. Až měli ranní směnu, svolal

si je do své kanceláře. Tam už byl podnikový sklenář, jinak vyučený kolař a stolař i s novou tabulí skla a před jejich zraky ji na míru seřízl a zabrousil. Když sklenář odešel, měl šéf ještě ke sklářským odborníkům řeč, která je moc nenadchla. Ještě míň je těšilo, když se zpráva o jejich vystoupení dostala mezi lid obrazovkářský a ti jim dlouho říkali "sklenáři."

Ono ke každé práci je třeba mít fortel a znát ty správné finty.

Trn mezi růžemi

Montáž elektronových systémů do obrazovek byla specifická dílna, která měla znaky bývalých montáží elektronek. Místnost vzhledem připomínala školní třídu. Byla pěkně osvětlena velkými okny a dvěma řadami zářivek. Byly tam dvě řady pracovních stolků trochu připomínajících školní lavice na druhém stupni škol a mezi nimi se táhl "pás." Byla to asi 70 centimetrů široká lavice, vysoká stejně jako pracovní stolky. V její spodní části byly rozvody elektřiny a ostatních medií a nahoře se posunovaly zásobníky s rozpracovanými systémy na další operace. Za stolky sedělo a pilně pracovalo až třicet žen různého věku od 16 až do 56 let. Obdobná sestava bývala i na odpolední směně. Montáži vládl mistr, nebo mistrová a na každé směně byla skupinářka, která rozdělávala práci, materiál, nebo často i sama pomáhala na některé operaci, kde chyběla nebo se zaučovala pracovnice. Jako v každé skupině, kde je moc žen, byla nálada různá: Někdy bylo ticho před bouří, jindy hodně řeči i hádek a občas se i zpívalo. (Pokud mohu jejich zpěv posoudit svým nehudebním sluchem – některé zpívaly docela pěkně.)

Drobné opravy a seřízení přípravků a bodových svářeček zajišťovaly seřizovačky. Přestože seřizovačky byly kvalifikované síly, nebránilo nemocem vůbec nic, aby navštěvovaly i je.

Tak se jednoho dne stalo, že i seřizovačka Liduška omarodila. V takovém případě nastoupil někdo z údržbářů, nejlépe elektrikář, aby udržoval zařízení montáže v chodu. Mladší elektrikáři měli občas problémy se skoro historickými zařízeními a hlavně se spoustou ženských, kterým dělalo potěšení mladíky

přivádět do rozpaků. Takže po odsloužení několika směn měli toho všeho tak akorát dost a byl problém je ke službě na montáži přemluvit.

Nejodolnější a nejdéle působící zástupce seřizovačky na montáži byl Fanouš. Nebyl už nejmladší, zařízením rozuměl, dokázal je rychle opravit a hlavně dokázal vždy okamžitě a správně zareagovat na všelijaká přání a stížnosti pracovníků montáže a nic ho nevyvedlo z míry. Huba mu jela ještě lepší, než ženským. Různé naschvály a záludnosti, které mu oprsklejší ženská část dělala, zvládal s přehledem a nezůstal nikomu nic dlužen. Zkrátka - byl pro každou srandu. Nedělalo mu potíže vlézt pod stroj a opravit co bylo potřeba a nepřekážely mu ani nohy pilných pracovníků, které musely zrovna, když Fanouš pracoval, sedět a dělat na nejbližších strojích. Mladší pracovníci naopak, když Fanouš zalezl pod stolky, se rozprchly jako hejno vrabců, neboť nikdy nebylo jisté, co jim provede.

A tak ubíhal den za dnem a Fanouš se stal neodmyslitelnou součástí montáže, tak jakou je trn na růžovém keři. Začala letní vedra a klimatizace, jedním vedoucím trefně nazvaná jako výroba průvanu, na montáži sotva zvládala trochu ochladit ovzduší. Ženské situaci řešily tím, že pod bílým pracovním pláštěm měly jen to nejnужnější. Nastalo období polévání a podlévání. Pracovnice, která se na chvíli vzdálila a při návratu si nekontrolovala židličku, si sedla většinou do mokrého. Skoro pokaždé na tom měl zásluhu šprýmař Fanouš, který chodil také věčně mokrý, neboť ženských byla veliká přesila. Že byl občas podlit i lihem to mu až tak nevadilo, bral to jako kolínskou, nebo předchůdce nynějšího Old Spice. Ale když kterási otrlejší amazonka někde sehnala trichlor a Fanouš si do něho sedl, nastalo pro něj pravé peklo. Pálila ho celá zadní část těla i s příslušenstvím, takže i po osprchování nemohl sedět. Běhal po celé Tesle, aby si ochladil poškozenou část člověka a přísahal krutou pomstu pachatelce tohoto atentátu. Dobře že se její jméno tehdy nedověděl, protože by se na montáži rozbujela krevní msta jako na Sicílii.

V nynější době by takové šprýmování bylo kvalifikováno jako ublížení na zdraví. Tehdy to byl jenom nemístný žert. Naštěstí se za několik dnů vrátila zpět Liduška a Fanouš byl rád, že mu pobyt mezi "růžemi" skončil.

... ale, sem mu dál

To byla první slova, která většinou promluvil kamarád Leoš, když se uřícený přihnal na kole na noční směnu. "Prosím ťa, kdo ti zas cosi udělal...?" byla z počátku naše zvědavá otázka.

"Ale, předjel mňa po cestě do práce jakýsi frajer na novém chromovaném Favoritě. Tož sem sa pustil za ním a dojel sem ho. Furt přidával, tož sem sa naštvál, předjel sem ho a nechal sem ho padesát metrů za sebou." Vysvětlil nám Leoš, proč je takový uřícený.

K vysvětlení musím dodat, že Leoš jezdil do práce v zimě - v létě na obyčejném kole bez přehazovačky. Kolo si poskládal z vyřazených bicyklů. Leoš, díky tomu, že byl zapřisáhlý odpůrce motorismu a ani později neměl originál koupené kolo z obchodu, se stal odborníkem na opravu bicyklů. Dokázal vyrovnat, vyplést a vycentrovat i takové kolo, které by v cykloservisu hodili přímo do sběru. Na kole projel mnohokrát celé Československo a kus Evropy. A na kole cestuje všude dodnes.

Jednou zas přijel do práce ve stavu nejvyššího vzrušení s obligátním: "... ale sem mu dál."

"Leošu, zas ti nedal pokoj ten chlap s Favoritem?" ptali jsme se na důvod Leošové zlosti. "Ale né, ten asi ešče leží doma v bezvědomí," odsekl Leoš, "ale ten blbec mašinfíra od Rožnovky trochu přibrzdil a furt na mňa ukazoval, že mám přidat'. Tož sem přidál a než sa aj on trochu rozjel už sme byli v Rožnově a on měl problém zastavit' na nádraží."

Ještě mnohokrát závodil Leoš s Rožnovkou se střídavými úspěchy. Už jsme se ničemu nedivili, a pouze jsme se ptali, kdo byl lepší – Rožnovka, nebo Leoš?

Svoje bicykly různě střídal podle toho, který byl momentálně jeho nejoblíbenějším. V jednom období jezdil do práce s bicyklem, který měl pedály v trvalém záběru - tak zvaný "furtšlap". Kolega z dílny potřeboval cosi vyřídit ve městě a sháněl se po nějakém bicyklu, aby byl brzy zpátky. Leoš mu dal klíčky od kola a důrazně jej upozorňoval: "Josefe, daj si bacha, to kolo má furtšlap!" "Já vím, já vím, dám si bacha" odpověděl Josef, který doporučení vnímal jenom napůl. Chtěl být honem zpátky. Po hodině se vrátil doškrábaný a trochu kulhal. Až si trochu odpočinul a natřeli jsme mu odřeniny Ajatinem, potom nám vyprávěl, jak pochodil: "Do města jsem jel pomalučky, opatrně. Vyřídil jsem si, co jsem potřeboval. Na náměstí sa mně šikla řeč se známým

a než jsem sa nadál byla půlhodinka pryč. Tak zpátky jsem jel, co to dalo. Před úschovnou kol jsem chtěl zabrzdít. Šlápl jsem na pedál, ale ten mňa vyhodil z kola přes řídítka. Ešče, že tam byl ten smrček, na který jsem přistál. Dopadnúť hubů na betón vedla, tož by mňa ani deset doktorů nedalo do kopy. Kolu sa nic nestalo enem byly pootočené řídítka."

Leoš byl také rád, že to dopadlo jenom tak a od té doby kolo nikomu nepůjčoval. Časem kolo z furtšlapem předělal na normální brzdy.

V dobách jeho mladosti měl Leoš úžasnou sílu a výdrž. Jednou se stalo, že na pracovišti na jeho dílně chyběl chlap a ti dva, kteří tam zbyli, nestíhali práci, kterou běžně dělávali. Leoš se vztekl, poslal i ty zbývající do "oněch míst" a po zbytek směny dokázal dělat práci za tři. Potil se jak dveře od prádelny, ale vydržel až dokonce směny.

O jeho síle svědčí i další příhoda: Byla porucha na vypalovací peci. Údržbáři museli vymontovat tažný buben pásu pece. Tento válec o průměru asi 70 cm a délce minimálně 2,5 metru odvezli na vozíku dál od pece, aby jim při práci nezavazal. Nejméně tři chlapi táhli na vozíku toto těžké železné heblo. Skoro jako naschvál ho postavili před Leošův stůl. Ten jej sám zase odvezl kousek dál, aby se ke stolu dostal. Na druhý den stál zas válec před Leošovým stolem. Leoš když to uviděl, kromě zaklení neřekl nic. Zlost mu dodala nadlidskou sílu a úplně sám vyvezl vozík i s nešťastným válcem až před vrata haly. Až zámečníci ukončili práci, tak jim s válcem musel pomoci vysokozdvíhový vozík, protože nebylo v lidských silách tento kus železa dopravit zpátky.

Jako většinu lidí z okolí, popadla i Leoše houbařská vášeň. Koupil si Atlas hub, nastudoval jej a na odpolední směnu donesl všecko, co v lese našel. Trochu to roztřídil, očistil a pokrájel. Vařič byl na dílně oficiálně pro technologické účely a kastrůlek měl ve skřínce skoro každý, kdo musel chodit v neděli na údržby a náběhy směn. Kus sádla a ostatní přísady měl Leoš z domu. Když začal v kastrolu houby dusit, chodili všichni "obdivovat" barvu budoucí dobroty. Barva to byla tmavě fialová, spíše do černa. Víc než základ pro smaženici připomínala inkoust, který se dříve vařival z duběnek. Všichni jej varovali, ať to vyhodí, že se otráví, a že je na to škoda sádla a vajec! Ale Leoš nedbal a kuchtil dál. Vůně se šířila i do sousední dílny a zvědavci se chodili dívat, co se tu vaří. Ti odvážnější včetně mne ochutnávali. Když Leoš viděl, že v kastrolu toho moc nezbyvá, snědl zbytek sám. Druhý den jsme byli všichni živi a zdraví a Leoš se stal uznávaným odborníkem – mykologem.

Řecké seno – pískavice je bylina, nebo spíše koření s projímavými účinky. Kteréhosi dne na odpolední směně si někdo povařoval čaj z bylinné směsi obsahující tuto rostlinku. Co tím dotyčný léčil, si už nepamatují. Přichomýtl se tam i Leoš, a že má nějaké žaludeční potíže, které by si mohl tímto čajem spravit. Kamarád nezištně nabídl plný hrnek tohoto lektvaru i Leošovi. Ten čaj vypil a šel po své práci, protože do konce směny zbývala ještě hodina. Po skončení směny se oblékl, sedl na svůj oblíbený bicykl a odjel domů. Druhý den jsme se jej ptali, kterak zabral lék. Leoš chvíli otálel a pak nám vylíčil průběh léčby: "Nasednul sem na kolo a jel dom jak jindy. V půli cesty sa mně něco pohnulo ve vnitřnostách. Přidal jsem na tempu, abych dojel dom včas. Situace sa s každým metrem cesty zhoršovala. Točil jsem pedály jak blázen - ale nedojel jsem. Dvacet metrů před barákem letělo kolo do jedné příkopy a já do druhé. Stačil jsem akorát hodit si montgomerák přes hlavu a stáhnout gatě. Vyšlo ze mňa všecko aj co jsem nikdy nezed. Taková to byla rychlovka!"

I přes tuto příhodu Leoš na bylinky nezanevřel a čas od času si nějaké lektvary vařival i v práci.

V Tesle, stejně jako v jiných fabrikách, byl "suchý zákon- prohibice" to znamenalo zákaz konzumace jakýchkoliv alkoholických nápojů. Výjimkou bylo sedmi, později osmistupňové pivo, které se prodávalo pouze v kantině na obrazovkách, protože chlapi v horkém provozu museli pít. Různé čaje a limonády včetně sifonu a "čurkisu", což byl předchůdce nynějších iontových nápojů, neuznávali, neboť jim dělaly žaludeční potíže. Leoš byl známý odborník na pivo. Vždyť jeho chemická specializace byla z tohoto oboru. Došel do kantýny koupil si pivo a po okoštování většinou prohlásil: "Tož takovým pivem si v pivovaře, ani neumývají nohy a lidé to tu střebů jak zjednaní." A ten den pro něj pivo neexistovalo. Jindy po ochutnání pivo pochválil: "To je dobré, asi sa jim nepovedla desítka a museli ju přeřadit dolů." V tom případě koupil více piv a schoval si je do skříňky na horší časy. My laici jsme sice žádný rozdíl nepoznali, ale řídili jsme se jeho doporučením. Nikdy jsme jej neviděli opilého, protože znal své možnosti.

Byl velice dobrým fotbalistou. V mladších letech hrál fotbal za svou dědinu, nyní už město. Později hrával za Teslu odborářskou ligu. Díky svojí fyzické kondici a hlavně vytrvalosti s ním měli problémy i daleko mladší protihráči. Z jednoho zápasu proti jedenástce z Piešťan se do fabriky donesla zvěst o tom, že Leoš byl opět nepřemožitelný. Mladý fotbalista z piešťanského

mužstva si v zoufalství postěžoval sudímu zápasu: "Pán sudca, pozrite sa čo tu ten Fantomas stvára, veď on si s nami robí, čo chce." Leošovi trochu vadilo, že jsme mu potom pro jeho skoro holou hlavu přezdívali Fantomas. Po čase nás to přešlo a jeho také. O Leošovi by se dala napsat celá knížka.

Ještě teď, kdy má daleko po sedumdesátce, hodně fyzicky pracuje a všude jezdí zásadně na kole. Tak hodně zdraví, Leošu!

"Jan"

Jmenoval se úplně jinak, ale pro jeho průpovídku: "Jaká? Jane!" kterou začal řeč s každým, koho potkal, mu říkali "Starý Jan nebo Starý had". Byl to starý zámečnický, vyučený ve Zbrojovce Vsetín, kde pracoval i po celou válku. Na obrazovky přešel z jiného střediska Tesly, ve kterém se zaváděla nová výroba, a Janovy služby už nepotřebovali. Jeho úkolem v provozu černobílých obrazovek bylo udržovat v provozu zatavovací stroje, které po sedmiletém třisměnném provozu byly na hranici své životnosti a poruchy na nich byly stále častější. Zatím co seřizovači z druhých dvou směn nad těmito zařízeními skoro šíleli, starý Jan byl vždycky v pohodě. Hned na začátku směny mašiny obešel, vyčistil všechny důležité části od skla, namazal pohyblivé díly, seřídil hořáky a jelo se. Starý had se potom stáhl do koutku v rohu dílny, pokuřoval svou obligátní Partyzánku, nebo Lípu a sledoval cvrkot nebo si upravoval náhradní díly. Pokud náhodou při své činnosti zdřímnul a ve strojích něco zarachotilo jinak než obvykle, byl okamžitě vzhůru a víceméně citem zjistil, co se stalo a okamžitě šel závadu odstranit. Pokud byla porucha stroje závažnější, moc nenadával, vlezl do skleněných střepů a oleje pod mašinu a neodešel, pokud ji nespravil. Na rozdíl od některých jiných údržbářů splňoval průpovídku: "Dobrý je takový seřizovač, který sedí, ale mašiny mu jedou!"

Po jedné celozávodní dovolené, byla jedna ze tří dosluhujících mašin nahrazena novým strojem originální konstrukce. Když ji uváděli do provozu, starý Jan jim pořád hleděl pod ruky. Až všechno prozkoumal, vytáhl cigaretu z huby a vážně prohlásil: "Ogaři, je to velice pěkná mašinka, ale dél jak půl

směny vám nepojede, zadře sa!" Montéři a konstruktéři hleděli na starého jako na zjevení. "Strýcu, vy temu pendrek rozumíte, mašinka je udělaná přesně, má centrální mazání, nemůže se zadřít!"

Najel se zkušební provoz i s teplotami a karusel se osadil obrazovkami. Stroj po dvou hodinách začal jít nepravidelně a opravdu se zadřel. Po schladnutí šel opět jako hodinky. Konstruktor i montéři si uvědomili, že Starý had měl pravdu. Díly stroje byly udělány tak přesně, že se nepočítalo s teplotní roztažností kovu a tím došlo k zablokování i dobře mazaných dílů. Další dva stroje měly už závad méně a běžely dalších deset let až do skončení výroby černobílých obrazovek. Kuriózní na těchto strojích bylo to, že mladý konstruktér, který je vymyslel, před tím vůbec nedostal možnost se jet někam podívat alespoň na podobné zařízení, zatím co jeho šéfové jezdili do ciziny stále, ale nikdy nic podnětného nedovezli. Pokud si dobře pamatuji, později ho fabrice odloudily sklárny v Karolině, pro které udělal veliký kus práce. Tak to někdy chodí!

Něbuj sa!

Do Tesly se v období její slávy stahovali pracovníci z celého širokého okolí. Jelikož lidí, kteří byli ochotni dělat na obrazovkách, nebylo nikdy dost, měli u nás vždycky otevřené dveře. Tak se k nám dostal i "Něbujsa". Byl odněkud od Frenštátu a celý život pracoval jako mistr v údržbě někde v železárnách a na stáří chtěl trochu zvolnit. Protože chyběl předák na zámečnické údržbě, zastával jeho místo. Když jsme došli k zámečnickům s nějakou poruchou zřízení, vždy zazněla jeho uklidňující věta: "Něbuj sa, to pojedě!" Pokud se jednalo o nějakou drobnější speciálnější závadu, zámečníci raději k tomu moc Něbujsu nepouštěli, protože by rozebral i to co fungovalo. Ale když šlo o větší poruchu, byl k nezastavení. Vrhel se do práce jako mladík a stačil ještě organizovat ostatní. Bylo vidět, že má zkušenosti s bytelnějšími stroji. Když selhalo běžné nářadí, bylo jeho oblíbeným veliké desetakilové kladivo, pod kterým povolilo všechno. Zatím, co ostatní měli co problém, aby mu jej vůbec přinesli, Něbujsa, i v jeho předdůchodovém věku, se s ním oháněl, jako mladík. Jak začala sláva obrazovek upadat, vytráceli se postupně i někteří zaměstnanci, takže ani nevím, kde zmizel Něbujsa.

Z Frenštátu jsme měli ještě jednoho zajímavého zaměstnance. Před tím, než skončil na obrazovkách, živil se všelijak. Jezdil v rychlíkových jídelních vozech, prodával v kiosku, obchodě a různě. Jaroš měl celkem pestrý život. Přesto, že prošel kus světa, stále mluvil " kratko po frenštatsku." Naučil nás krásnou větu: "Ve Frenštatě měli stěhlika, něžhral, něsral, protože byl zděchly." Jednou na odpolední směně si Jaroš postěžoval mistrovi na dílně: "Paně mistr, su jakysi špatny, v zadoch mňa picha, němožu sa ani ohnuť." Mistr byl známý výmasta a hned si věděl rady. Když se blížil konec směny, zavolal svou zaměstnankyni, která byla také pro každou špatnost: "Ty, Ančo, tys měla jakési mazání proti revmám. Máš to ještě?" "Mám, mistře, mám to v šatně ve skříňce, ale nemažu sa s tým, protože to ukrutně smrdí." "To nevádí! Dones to a namasíruješ tot' Jaroša, furt si stěžuje na záda." Anča donesla masť, Jaroša položili na stůl na dílně a Anča mu masírovala záda. Jaroš z počátku skučel jak malý pes, ale po chvíli mazání pomohlo. Za pár minut vůně kafru přilákala půlku dílny a Jaroš byl pod odborným dohledem pořádně zmasírovaný.

Mistr i s Ančů mu vysvětlili, že mazání musí účinkovat delší dobu, proto to nemá hned umývat. Byl už konec směny, Jaroš se šel na šatnu převléct a odešel s ostatními domů. Druhý den byl Jaroš v práci ještě zmoženější a na mistrovi otázku, jestli ho ještě bolí záda odpověděl: "Ale ni, ni zada něbolija, ale nohy hromsky." "To se ti to revma vrazilo do noh?" staral se mistr." "Ale to ni, ni, ale jak sem včera vlez do autobusa ľudě začali šňupať v luftě a potom aj nadavať, co za sviňu tu tak smrdi. Na Eroplaně mňa šofer vysadil z autobusa a ja sem musel jít až do Frenštata po svojich. Ešče včil si nožiska necitim," postěžoval si Jaroš. Mistr jej naoko politoval a hned za tepla šel vyřídit Anči, jak léčba zaučinkovala. Jaroš se potom svěřoval kamarádovi: "Tož tak to na světě chodi, chudaka nikdo něpolutuje, ešče si srandu z něho zrobi."

Pravoš

Byl to rožnovský občan, který měl trošku toulavou krev a na svých toulkách se občas na pár let vracel domů. Když se tehdy zrovna vrátil a hledal práci, jedinou volbou byl provoz černobílých obrazovek. Brzy byl se všemi kamarády, protože rád vyprávěl, co kde zažil. Časem ti, kteří ho znali, přišli na to, že si rád vymýšlí, přesto stejně rádi naslouchali jeho různým zvěštkám. Když se mu podařilo, že vyprávěl stejnou příhodu pokaždé jinak, upozorňovali ho posluchači: "Ty, Pravošu! Cigániť nám možeš, ale na to je třeba měť dobrů paměť!" Pravoš vzal jejich připomínku na vědomí, ale verze jeho vyprávěnek byla stejně pokaždé jiná.

Pravoš, i v jeho padesátce, se prezentoval jako skalní tramp. Možná výstižnější by bylo označení: "Zachlazený skaut" jak tento stav označil jeden z jeho spolupracovníků. Jak se trochu v Rožnově rozkoukal, opatřil si novou mladší přítelkyni, malého koníka s vozíkem, a když v letním víkendu jeli ostatní pracovníci auty na výlety, na chalupy a chaty vyrazil i on. Zapřáhl koníka do vozíku, naložil svou Bílou Růži i s potomky a koník je dovezl pod Soláň, kde pod Lěstím měl svou chajdu. Zde u táboráku, v přírodě nezasazené civilizačními vlivy, prožívali volné chvíle. Podle očitých svědectví houbařů a vyděšených haferáček, prý dosti bouřlivě. V pondělí se Pravoš nabitý přírodní energií opět vrátil k monotónní práci v linkové výrobě obrazovek. V přestávkách popíjel Maté prý dovezené přímo z jihoamerických pralesů a zkoušel na spolupracovnících svoje léčitelské schopnosti. Několik takových léčitelských seancí jsem měl možnost z povzdálí sledovat: Nemocného si posadil na židličku, nebo položil přímo na stůl. Zapálil svíčku a prováděl nad hlavou pacienta pohyby připomínající šamanské léčení a zařikávání. Vytahoval rukama z nemocného zlé síly a pak je otřepával z rukou na zem. Čas od času si dlaně opaloval nad svíčkou, aby na nich nezůstala ani stopa zlé energie. Zlu se na jeho pacientech asi velice dobře dařilo, protože se zase ke svým majitelům po čase vrátilo a oni podstupovali léčebnou kúru opět.

Jeho další léčebnou procedurou bylo napravování páteře. Tento chiropraktický zákrok probíhal následovně: Člověk, kterého trápily bolesti v zádech, si stoupl před "terapeuta" Pravoše. Podepřel si bradu dlaněmi, lokty přitiskl na prsa. Napravovač ze zadu pevně obejmul pacienta, zvedl jej a trhl.

V léčeném křuplo a někdy odešel i rovnější než přišel. Smůlu měl jeden z mistrů, který měl takové bolení v zádech, že byl ochoten Pravošovu proceduru podstoupit. Po zákroku odešel jako mladík a velice si liboval, kterak napravování pomohlo. Druhý den nepřišel do práce. Z počátku jsme žili v domněnání, že zmeškal autobus, ale kolem osmé donesli zvědové zprávu, že viděli zkroucenou postavu, která připomínala našeho kolegu, jak se podle plotu plížila k ordinaci našeho závodního doktora. Když se po nějakém týdnu kamarád zastavil v práci, nejen že jej nikdo nepolitoval, ale ještě mu někteří škodolibě doporučovali léčitele. Opět se potvrdila platnost přísloví: "Když máš smolu, o posměch sa nestaraj!"

Tato událost dost poškodila reputaci Pravošova léčitelského umění a byla jednou z více příčin, že opět změnil pole působnosti. Stejně byl, na jeho národu, už dlouho na jednom místě. Po nějakém čase někdo rozšířil fámu, že Pravoša přešel vlak. Fámy využil jeho spolupracovník Milánek, který iniciativně udělal sbírku "na věnec." Když se ukázalo, že Pravoš žije, vybrané peníze kamarádi z dílny zkapalnil.

Lidová moudrost říká, že když se mluví o něčí smrti a dotyčný žije, prý se potom dožívá vysokého věku. U Pravoša tato pověra nefungovala, asi po roce opravdu zemřel.

Evidence

V pozdějších letech, jak se výroba obrazovek stále zvyšovala, bylo zapotřebí zlepšovat evidenci. Které materiály a polotovary se do výroby dostávají a kolik hotových výrobků bylo prodáno, se dařilo ekonomovi provozu jakž tak dohledat. (Pokud jej neošidil obchodní úsek, neboť obchodníci odjakživa, když tato sorta lidí vznikla, mají snahu zákazníka šidit. Někteří to mají už v genech, někteří dokonce v popisu práce. Výhodnost obchodu proti výrobním aktivitám dobře vystihuje stále platné původně židovské, později polské přísloví, které tvrdí: "Lepší špatný kšeft, než dobrá práca!")

Protože vedení a ekonomové stále toužili znát pravdu, vymýšlely se různé způsoby evidence. Systém souborů s oběžníky, na které se zapisovalo, kterými výrobními operacemi soubor prošel, se neosvědčil. Neboť je podstatný rozdíl mezi elektronkami, nebo drobnými součástkami, kterých se vejde do krabice sto i více kusů a velkou obrazovkou. Na jednotlivých operacích se sice na různé tiskopisy zapisovalo, kolik tam obrazovek prošlo, ale všechno bylo závislé na tom, zda tam zaměstnanec udělal čárku do správné kolonky. Navíc provoz byl linkový a třísměnný. Některá zařízení se nezastavovala ani při střídání směny, takže přesné porovnání s předešlou operací nebylo možné. Úplně první systém byl, že na pozici na dopravníku ke každé vyřazené obrazovce se věšely plechové štítky různých tvarů a na křižovatkách dopravníků se při překládání obrazovek štítky navěšovaly na desku se soustavou hřebíků podle typu a závady. Samozřejmě že se často stalo, že celá deska spadla na zem a posbírané štítky se roztřídily "přesně od oka." Takže evidence vypadala skoro jako každá jiná statistika – byl to přesný součet nepřesných čísel.

V nové hale byl tento systém nahrazen novým "elektronickým" evidenčním systémem. Technické mozky z Tesly i mimo ní vymyslely zařízení, do něhož se vkládaly údaje formou štítků, ve kterých byl děrným kódem vyznačen typ a číslo obrazovky. Plechový štítek byl na obrazovku uchycen pomocí perka a karabinky a teoreticky měl s obrazovkou procházet celou výrobou. K tomuto systému byla vypracována metodika ve formě sešitu A4 čítající asi sto stran. Jednotlivá registrační zařízení byla propojena kilometry kabelů do centrálního dispečinku. Celý systém ztroskotal na jedné bezvýznamné maličkosti. Při registrování musel být štítek z obrazovky sejmut, vložen do registračního zařízení a opět připnut na obrazovku. Byla to pracná operace navíc a zaměstnanci nebyli nějak motivováni, aby štítek dali zas na obrazovku, ze které jej vzali. Navíc po přejetí přes pec se ocelové perko, na kterém držela karabinka, vyžihalo a změklo a štítky odpadávaly do zařízení. Takže při úklidu koncem týdne bylo pod stroji někdy více štítků než skleněných střepů. Jelikož se praktické využití podstatně lišilo od teoretického očekávání, nepodařilo se tento drahý a náročný projekt vůbec rozjet. Výjimkou byly první měsíce, kdy se na každém registračním zařízení střídali pracovníci výpočetního střediska a ostatních kanceláří. Po čase vedení fabriky uznalo, že opět šláplо do hnědého a práce i náklady na tento systém se pomalu rozplynuly.

V zahraničí v těch dobách se konaly pokusy s magnetickým označením výrobků a později s čárovým kódem, který vypadal nadějněji, ale i ty měly potíže, protože skleněná obrazovka procházela při své výrobě přes mytí v kyselinách a navíc přes teploty 380 stupňů což žádné značení nevydrží. Ale to už se pomalu blížil soumrak černobílých obrazovek. Bohužel ani automatická evidence na barevných obrazovkách nedopadla lépe.

V nynější době, kdy ve fabrikách nad každým pracovníkem bdí televizní kamera, by snad taková věc fungovala. Ale tehdy? Kamery byly drahé, veliké a poruchové a vybavit jimi každé pracoviště by bylo velice nákladné a navíc výpary kyseliny fluorovodíkové v předvýrobních dílnách a prach s horkem na zpracování by je zaručeně nejpozději do roka zlikvidovaly. A tak přesná evidence zahynula spolu s černobílými obrazovkami a skončila jako většina statistik a evidencí čehokoliv, v zaprášených regálech úplného zapomnění.

Předvánoční čas

Když se blížil čas Vánoc, začalo některým vyučeným sklářům na černobílých obrazovkách cukat rukama. Většina z nich byla vyučena v oboru foukač technického skla a v učňovských dílnách se kromě výroby všelijakých skleněných potřeb pro chemické laboratoře a vakuovou techniku naučili zhotovovat výrobky pro radost svoji i jiných. Ze skříněk a ze šuplíků začali vytahovat sklářské kahany, kusy skleněných trubek a různá udělátka a na odpoledních nebo nočních směnách začali zkoušet, zda ještě všechno nezapomněli. A tak pod jejich šikovnýma rukama vznikaly baňky, zvonečky, hříbky, zvířátka, špice a ještě mnoho jiných druhů skleněných vánočních ozdob, podle toho, kdo co uměl nebo měl nějakou formičku. Dusičnan stříbrný v těch dobách ještě nebyl sledovanou chemikálií a různé lihové barvy se daly také splášt. Když byl někdo obzvlášť šikovný, ostatní za něj rádi udělali jeho práci a on mohl po většinu směny kouzlit tu skleněnou krásu. Nebylo výjimkou, že takový umělec chodil domů po celý týden unavenější než obvykle a ještě s upatlanýma rukama od barev a černýma od dusičnanu, ale šťastný. Bylo záhadné jak se takové množství krabic a krabiček s touto křehkou krásou dostávalo za bránu závodu, přes kterou nesměla, podle

Zvláštního oddělení proklouznout ani myš. Ale svět je plný tajemství a Tesla jich měla též hodně.

V pozdějších letech začaly vánoční ozdoby dodávat na trh ve velkých množstvích a za poměrně rozumné ceny, různá výrobní družstva. V Tesle došly zásoby dusičnanu stříbrného a hlavně ubylo sklářů se šikovnými rukama a fantazií. Tuto minulost mi připomíná pouze několik skleněných figurek v zaprášené krabici někde na půdě. Poslední uplatnění sklářských dovedností nastalo, když po rozpadu výroby černobílých obrazovek vznikla dílnička která se vrhla na výrobu neonových trubic. Zpočátku fungovala docela úspěšně a dokázala uživit několik zaměstnanců, později díky "podpoře" drobného podnikání ze strany státu a konkurenci jenom živořila. Přesto, i za krátkou dobu její existence, dokázalo pár sklářů, že ještě své řemeslo nezapomněli a ještě i dnes svítí v některých městech neony vyrobené v Rožnově.

To nevymyslíš

V novém školním roce přišla do naší třídy Anička. Drobné, nenápadné děvče, jezdila z dosti vzdálené pasekářské chalupy. Nebylo na ní nic zvláštního, ale jen do chvíle, než promluvila. Dalo by se říct, že ani po pěti letech školní docházky, se jí nedotkla spisovná čeština. Na rozdíl od soudružky učitelky – češtinářky, jsme si na její čistou valašskou mluvu brzy zvykli. Jednou, začátkem prosince, jsme dostaly za úkol napsat úvahu na téma „Blíží se Vánoce“. Už první větu, kterou Anička napsala, učitelka podtrhala červenou tužkou, připsala „Opravit“ a připojila několik vykřičníků. Stálo tam „Vánoce sú před dvěřámi.“ Anička se zamyslela a opravila. „ Vánoce sú za dvěřámi“. Soudružce učitelce se objevil ve tváři zoufalý výraz. Znovu „Opravit“! Teď se trochu zoufale zatvářila Anička. Ale pak radostně napsala „Vánoce sú ve dvěřách“. Učitelka se na Aničku chvíli zamyšleně dívala, pak jí beze slova sešit vrátila a další opravy už nevyžadovala.

Stála jsem nedávno na přechodu u světelné křižovatky. Na semaforu svítila červená. Těsně za mnou šla rodinka. Žena s kočárkem se automaticky zastavila, ale hlava rodiny odvážně vkročila na přechod. „ Tato, co blázníš, je červená“! Tata se uprostřed silnice zastavil a za divokého troubení, skřípění brzd a nelichotivých posunků zděšených řidičů se obrátil a na svoji příliš starostlivou manželku zavolal: „Co řveš, šak ňa vid'á“!

Když se jeden z mých strýců oženil, přivedl do rodiny tetu, která pocházela z Brna. Žila v Rožnově mnoho let, ale brněnský původ byl v jejím vyjadřování stále patrný. Když strýc zemřel, byla teta stále, i přes svůj věk, pohledná a společenská žena. Nebylo divu, že se kolem ní začali vyskytovat různí nápadníci. Jeden z těch ctitelů byl obzvlášť neodbytný, ona ale byla rozhodnutá zachovat manželovi věrnost až za hrob. Jednou za mnou přišla velmi rozčilená a pronesla ezapomenutelnou větu: „ Co sméšíl, šocek jakési potróblé, sténě má enem jeden takové škaredé kósek“.

Kdysi jsem se na své túře ve slovenských horách velice těšila, až si zajdu do chaty a nejen na kafe. Muže, který právě stál u šenku, jsem se zeptala, kde najdu WC. Mlčky ukázal zvednutým palcem do čtyř světových stran. Pochopila jsem a vyšla ven. Kolem rostla kosodřevina a mezi ní, v okruhu několika desítek metrů, spousta vyšlapaných cestiček. Nebylo radno po nich šlapat.

Znechuceně jsem se vracela, abych chatárovi řekla, co si o tom myslím. Vtom jsem uviděla na chatě přitlučenou ceduli s velkým nápisem.,, Nesierte při chate“.

Doubravka Vejmelková, 2010

Jak jsme chovali křečky

Myslím, že všechny děti od určitého věku touží po tom, mít doma nějaké zvířátko. U nás to nebylo jinak. Když prosby o pejska nebraly konce a marné bylo vysvětlování, co všechno obnáší péče o takového domácího mazlíčka, tatínek rozhodl prozíravě: „ Dobře, dostaneš pejska. Ale napřed budeš každé ráno, ještě než půjdeš do školy, a pak odpoledne, jakože venčit svého plyšového pejska. A musíš to vydržet měsíc.“ Dcerka radostně souhlasila. První týden poctivě chodila kolem domu s plyšákem v náručí. V druhém týdnu občas zapoměla a po třech týdnech plyšový pes už zase spokojeně odpočíval na své poličce.

Po nějakém čase se prosby začaly opakovat. Tentokrát by stačilo třeba morčátko, nebo křeček. Věděli jsme, že z výchovných důvodů je pro dítě starost o zvířátko vhodná (to jsme vyčetli v moudré knize), a tak jsme se rozhodli pro křečka. Jedna moje spolupracovnice chovala doma křečky pro potřeby pokusné laboratoře. O jednoho jsem ji požádala. Večer se objevila a rychle mi sdělila, že ruší chov a abych si vzala i poslední čtyři křečky. A stejně rychle zmizela. Brzy ráno jsem se probudila nezvyklými zvuky. Rozčilené kvičení přicházelo z kuchyně, kam jsme provizorně večer umístili bedýnku s nečekaným dárkem. Trochu jsem ztratila dech, když jsem našla na seně další čtyři maličké, holé a slepé válečky, na které doráželi dva jejich starší sourozenci. Ještě než manžel odešel do práce, rychle vyrobil další, větší bedýnku. Překvapení ovšem zdaleka nekončila. Uplynul asi týden, když se naše rodinka křečků rozrostla o další tři potomky původního mladšího páru. A tak jsme se stali nedobrovolnými majiteli jedenácti malých hlodavců. Byli roztomilí, rychle rostli a velmi brzy začali projevovat sexuální aktivity.

Přistoupili jsme k radikální akci a rozdělili je podle pohlaví. To znamenalo výrobu další klece. Naštěstí se přiblížily Vánoce a někteří z našich křečků se stali vánočními dárky. I tak jich stále několik zůstalo.

Měli jména a bylo zajímavé pozorovat, jak každé to zvíře mělo jinou povahu. Vedle těch Kačenek, Pepiček a Honzíků vynikal Uriáš. Na rozdíl od ostatních, měl krásný bílý kožíšek a byl velmi bystrý. Uriáš byl křeček útěkáč. Bylo záhadou, jak se dostával ze zavřené klece, ale každou chvíli jsme ho objevili na jeho oblíbeném místě – na garnýži nad oknem. Dovedl rychle vyšplhat po zácloně a na garnýži si brousil zoubky. Naši snahu, dostat ho dolů, považoval za zábavnou hru a malá černá očička mu výsměšně svítila. Rád zkoušel tvrdost dřeva našeho nábytku a vyšíval ozdobné ažury na kobercích. Jednou se ztratil na dva dny. Jeho pobyt prozradily až podezřelé zvuky ze šatní skříně. Uriáš nezhálel. Prostěradla připomínala vystřihovánky, které jsme si jako děti dělaly z přeloženého papíru a můj nový balonový plášť byl po celém obvodu dolního okraje pečlivě okousaný. Tehdy moje láska ke křečkům dostala povážlivé trhliny. Průměrná délka života u křečků je přibližně dva roky, a tak náš chov časem skončil přirozenou cestou.

Uplynulo dvacet let. Vracela jsem se se svým vnukem z procházky kolem prodejny zverimexu. Za výlohou běhal vytrvale ve svém kolečku malý křeček. Vnouček ho chvíli soustředěně pozoroval a pak zazněla prosba, které jsem se obávala: „Babičko, prosím, kup mi křečka, prosím, jenom jednoho malého džungaráčka“.

Doubravka Vejmelková, 2010

Katastr

Když jsem poprvé viděla film Slavnosti sněženek, věděla jsem, že jsem podobnou příhodu, která se tam odehrává se zastřeleným divočákem, už někdy slyšela. Dlouho jsem marně pátrala v paměti. Až jednou jsem objevila v poštovní schránce dopis s razítkem Katastrálního úřadu. Je zvláštní, jak na

první pohled věc bez jakékoliv souvislosti, může vyvolat vzpomínku na chvíli dávno minulou.

Na jedné z častých prázdninových vycházek, sedím se svým staříčkem Josefem Tvarůžkem, na mezi pod Rysovou. Před námi se vlní kopce, od Hážovic, přes radhoštský hřeben a dva hřbety Černé hory a dál Bačů vrch, Kamenárku a mizí až kamsi za Zubří. A staříček všechny ty hory i malé vršky zná jménem a ví o nich i něco zajímavého. „Staříčku, jak je možné, že všechny ty kopečky tak dobře znáte?“ „No, to všechno jsem poznal, když jsem vyměřoval rožnovský katastr.“ Bylo mi tenkrát asi 10 let a o tom, co je to katastr, jsem neměla ani ponětí. A tak mi staříček vysvětloval, jak všechny pozemky, cesty a tratě a vody musí být zakresleny do zvláštních map, aby se vědělo, co komu patří, kde je soukromý majetek a kde obecní, aby se obce a lidé neháдали a nesoudili, kde je jejich les nebo pole a kde už je sousedovo. V těch mapách to všechno bylo, jenže v terénu se značení už časem poztrácelo. Poslední měření katastru se provádělo před sto lety, a proto bylo nutné všechno znovu vyměřit a označit. Bylo rozhodnuto nabídnout tuto práci Tvarůžkovi. Příslušný úřad zdůvodnil svou volbu tím, že staříček zná dobře okolí, umí se domluvit s lidmi, odešel nedávno do důchodu, takže mu jakási koruna přijde vhod, ale hlavně, umí číst v mapách. To všechno byla pravda, ale staříček měl k tomu „pověření“ ještě jedno vysvětlení. „Tým pánom sa nechcélo zdvihnúť zadek ze seslí v tepléj kancelári a lozit po kotároch“.

A tak staříček nastudoval Měřičský zákon, přidělili mu dva figuranty a potřebná měřidla a od roku 1939 až do roku 1946, od jara do podzimu, měřil a označoval rožnovský katastr. Zažil při tom i ledacos zajímavého. Třeba, jak ho na Pasekách nechtěli pustit na dvorek, aby jim neuřknul dobytek. Nebo ta příhoda se zastřeleným jelenem. Když jsem došla ve svých vzpomínkách až sem, dopis z Katastrálního úřadu už nebyl důležitý a já rychle listovala v rodinné kronice. Tam jistě staříček o své měřičské práci něco zapsal a možná tam bude i zmínka o tom jelenovi. A bylo to tam, čtu zápis z roku 1942:

„V přidělovém řízení lesní reformy obdrželo město Rožnov asi 250 ha lesa od velkostatku rožnovského na území Dolní Bečvy. Současně, vrchol Radhoště, rovněž na katastru Dolní Bečvy, obdržela Pohorská Jednota Radhošť ve Frenštátě p. R. Pohorská Jednota si nechala nové území vyměřit a zaznamenat do mapy, ale v terénu vyznačeno nebylo. Stal se však hloupý žertík. Na pořádaném honu byl zastřelen jelen, který obdržev ránu, učinil ještě

několik skoků, pak padl, avšak na příkrém svahu posunulo se tělo ještě o několik kroků níže. Ježto žádný z přítomných honců ani střelců nevěděl určitě, na čí půdě byl zastřelen a na čí nyní leží, povstal spor a každá strana, rožnovská i frenštatská, si jelena přisvojovala. Hranice, ač hledána, nebyla nalezena. Spor ukončili tím, že jelen byl rozdělen na polovice, ač i tu vznikla hádka o kůži a parohy. Aby se podobné případy neopakovaly, byly hranice na Radhošti i další hranice sousedské řádně vytyčeny, omeznikovány a úředně vyměřeny."

Není nic známo o tom, zda rožnovští s frenštátskými pořádali zvěřinové hody, přitom se pobili a zdemolovali hospodu, jako v té půvabné povídce Bohumila Hrabala. Teď konečně můžu otevřít ten dopis. Sdělují mně, že moje pozemky převádí na jiné katastrální území a že dlužím na dani z pozemku 6 Kč. S ohledem na tuto částku, bude můj dluh připočten k vyměřené pozemkové dani v příštím roce. Tak to jsem si opravdu oddechla.

Doubravka Vejmelková, 2010

Anděl na kolejích

Bylo, nebylo – tak začínají některé pohádky. To, co chci vyprávět, bylo a není to pohádka. Když jsem byla už více jak deset let doma s dětmi, věděla jsem, že musím nutně něco podniknout, aby moje mozkové buňky nezačaly odumírat víc, než je běžné. Přihlásila jsem se proto do Jazykové školy ve Vsetíně, ke studiu angličtiny. Bylo to pro mě velmi osvěžující a navíc, sešla se nás tam skupina rožnováků, takže i cesty vlakem bývaly hodně veselé.

Jednou nás překvapila kolegyně Jarka, když přijela do školy novým trabantem a s čerstvým řidičákem. Nadšeně jsme souhlasily, že nás vezme zpět do Rožnova autem. Namačkaly jsme se tam čtyři. Zřejmě až příliš veselá nálada během jízdy způsobila, že Jarka přehlédla spuštěné závory na železničním přejezdu u Jablůnky. Když si uvědomila, že vlastně závory podjela, prudce zabrzdila. Zůstaly jsme stát přesně na kolejích. Od nádraží přijížděl

vlak. Naprosto neschopné pohybu jsme zíraly, jak se světla lokomotivy rychle blíží. Na druhé straně závor stálo nákladní auto. Najednou z kabiny vyběhl řidič a zakřičel na Jarku: „Odbrzdi!“ A doslova nás z kolejí odtlačil. A vlak přejel. Řidič se vrátil ke svému vozu a odjeli jsme každý svým směrem. Ani jsme nepoděkovaly. Až do Rožnova žádná z nás nepromluvila.

Občas se uvažuje o tom, co asi cítí a na co myslí člověk, když mu hrozí náhlá smrt. Když jsem se dívala do těch blížících se světel lokomotivy, najednou jsem viděla les v mé rodné Bystřici. Na jaře tam kvetou konvalinky. Je jich tam tolik, že vůni je cítit už zdálky a v lese to vypadá, jakoby nasněžilo. Chodit na konvalinky byla pravidelná květnová vycházka mnohých bystřických rodin. Tak tenhle konvalinkový les jsem já viděla pár vteřin před smrtí. Naštěstí, v pravou chvíli, byl na pravém místě pohotový řidič, který zachránil pět lidských životů a uchránil od neštěstí několik rodin.

Doma jsem se o tom, co nás potkalo, nezmínila. Druhý den ráno jsem odešla do práce do muzea a najednou jsem všechno kolem vnímala úplně jinak. Obyčejný podzimní den byl najednou plný divů. I psí víno u Bilovy chalupy, zbarvené do ruda, bylo jinak krásné a poslední odkvétající kytky u úlů jakoby letně voněly. Někdy na toho řidiče myslím. Možná ho na ten přejezd poslal náš anděl strážný. Možná. Já jen vím, že od té doby, jsem za každý den někomu dlužna.

Doubravka Vejmelková, 2010

Zájezd

Je to už několik let, co jsem se zúčastnila zájezdu do muzea ve Strážnici. V programu byla také návštěva Hrubé Vrbky a větrného mlýna v Kuželově. Nevím, co mě to napadlo, vzít si na tuto cestu tak nevhodnou obuv, jako jsou lodičky. Už ve Strážnici jsem dost trpěla a po exkurzi v dílně lidové umělecké výroby v Hrubé Vrbce jsem věděla, že k větrnému mlýnu už prostě nedojdu. Navíc, začalo studeně foukat a měla jsem jen lehký svetr. V takové situaci

existuje jen jedna možnost – hospoda. Když jsem vešla dovnitř, sedělo u stolu pět, zřejmě stálých štamgastů, pro které jsem byla nečekaným zpestřením jejich klábosení u piva.

Bylo po poledni, měla jsem hlad, ale moje svačina zůstala v zavřeném autobuse. Poprosila jsem paní hostinskou o něco k jídlu. Neměla nic. Kdo by taky chodil na vesnici obědvat do hospody. Neměla ani párek a chleba dovezou až odpoledne. Na můj dotaz po nějakém obchodu jsem dostala informaci, že je otevřeno jen chvíli ráno, a pak až odpoledne od tří. To už se lidi vracejí z práce, nějaké nákupy si obstarají, jinak mají všechno potřebné doma, z vlastních zahrad a dvorků. Seděla jsem v rohu místnosti, popíjela horký čaj a ani jsem si nevšimla, že jeden z hostů, kterému všichni přezdívali Majstršín, někam odešel. Když se vrátil, nesl pod paží balíček. Položil ho na pult, vybalil kus uzeného a půl bochníku chleba a požádal hostinskou, aby to mladé paní naservírovala. O nějakém placení nechtěl ani slyšet. Už dlouho jsem nejedla nic tak voňavého a dobrého.

Atmosféra v hospodě byla najednou velmi přátelská a já jsem musela zodpovídat různé zvědavé dotazy. „Co u vás, na Valašsku, umíte zpívat?“ Ta otázka mě velice překvapila. A tak jsem začala vyprávět, kolik je u nás různých souborů a výborných zpěváků a zpěvaček, i v rodinách lidé ještě hodně zpívají. „A co mariánské, umíte?“ „ Jistě, i mariánské umíme“. „Tak zazpívejte nějakou.“ Zdálo se mi naprosto nevhodné zpívat v hospodě, s pěti chlapy u piva, mariánské písně. Odmítla jsem. Pak jsem ale zaslechla, jak škodolibě provokují. „Aha, neumí, na Valašsku neumí mariánské“. To mě dopálilo. „Tak, kterou mám zazpívat?“ Chvíli se radili a pak rozhodli, že „Ó Maria v každé době“. No, když v každé době, tak proč ne v hospodě, řekla jsem si a začala. Už v polovině první sloky se přidali. Pane Bože, to byly hlasy! Tak zpívají snad jen na Horňácku. „A Tisíckrát pozdravujem Tebe, umíte?“ Přikývla jsem.

Při prvních slovech písně se otevřely dveře a v nich se udiveně zastavili první vracející se od mlýna. Napřed mysleli, že ruší nějakou pobožnost a pak zase nechápali, proč je někdo v hospodě tisíckrát pozdravuje. Po náležitém vysvětlení a velkém grogu na zahřátí jsme pak už zpívali všichni. Slovácké lidové střídaly valašské i slovenské a paní hostinská stála opřená o poloprázdný regál a usmívala se. Asi byla zvyklá. „Za každou písničku

štamprličku“, deklamoval Majstršín. Nevím, jak by to dopadlo, kdyby vedoucí zájezdu nedala povel k odchodu. Do autobusu jsme se vraceli s pocitem hrdosti, že jsme obhájili pověst valašské muzikálnosti. Větrný mlýn v Kuželově jsem od té doby navštívila už dvakrát. Škoda, že družná beseda s mariánskými zpěvy, v hospodě v Hrubé Vrbce, se už nikdy opakovat nebude.

Doubravka Vejmelková, 2010

O jedné pohádce

Na svých častých vycházkách po okolí jsem chodívala kolem jedné valašské chalupy. V oknech bohatě kvetly fuchsie a voňavé muškáty. Víc než ta chalupa mě ale zaujala zahrádka, která k ní patřila. To nebyla obyčejná zahrádka. Kolem latkového plotu se vinuly šlahouny šípkových růží, voňavé bylinky a různé kytičky tam rostly, jakoby náhodou rozesety na záhoncích. A mezi nimi jsem s překvapením objevila dnes už téměř zapomenutou rezedu. Zajímalo mě, kdo tam bydlí a díky té zahrádce jsem poznala velmi pozoruhodnou ženu, která tam sedávala na lavičce. Mnoho o sobě nemluvila, ale z útržků jejího vyprávění se mi podařilo poskládat jeden zajímavý životní osud.

Vystudovala medicínu a se svým manželem, také lékařem, žila v Brně. Přišla válka, a když manžela jednoho dne odvedlo gestapo, odešla do městečka R., kde pracovala dál jako lékařka. Poslední dny války, ukrytá s ostatními ve sklepě, ošetřovala raněné. Když fronta přešla a ona se vrátila domů, zjistila, že ji někdo vykradl. Zmizely nejen peníze, ale také šperky, prstýnek po mamince i zlatý náramek – dárek od manžela. Podezření, že tu loupež mají na svědomí vojáci Rudé armády, se nepotvrdilo. Byli to, bohužel, někteří ze sousedů, o které se celou válku obětavě starala. Když se její manžel vrátil a doslechla se, že je divné, že koncentrační tábor přežil, odešli zpět do Brna. Ona, po několika letech, jako ovdovělá důchodkyně se vrátila na rodné Valaško.

Řekla jsem jí, že mě udivuje, jak klidně a vyrovnaně mluví o svých špatných zkušenostech s lidmi. Usmála se. „Mnoho od lidí nečekej, budeš často příjemně překvapena“. Znělo to krásně, já jsem si ale vzpomněla na oblíbené rčení svého souseda, že „svět je zlý a špatný a proto bídě zahyne a škoda ho nebude“. Pobavilo ji to. „Povím Vám pohádku.“ Pohádky mám ráda, souhlasila jsem.

Tak to bylo jedno království a jeho vládce se jednou rozhodl uspořádat slavnost. Nebyla to obyčejná slavnost. Kromě obyvatel té země byly pozvány také všechny lidské vlastnosti. A tak se tam procházela Moudrost se Skromností, osamoceně se nesla sálem naparáděná Pýcha, v koutě se zelenala Závist a Hloupost pobíhala kolem Žárlivosti. Dokonce přišla i Lenost. Všichni ti hosté se znali, zdravili se a vítali. Stranou u zdi stála jedna paní, kterou nikdo neznal. Když král zaslechl, o čem se hosté dohadují, vstal a řekl: "Slyším, že jste tohoto vzácného hosta nikdy nepotkali. Je to možné. Je to totiž velmi vzácná dáma, jmenuje se Vděčnost."

Jednoho dne mne rodinné záležitosti zavedly do R. Setkala jsem se tam s lidmi, kteří si paní doktorku dobře pamatovali a vzpomínali na ni s velkým uznáním. Byla jsem moc ráda, když jsem jí při nejbližším setkání mohla vyřídit opožděné díky jejich pacientů i za podporu, kterou věnovala jejich rodinám. A tak jsem tu vzácnou paní v nevděčném městečku R. přece jen potkala.

Již několik let na jedné vesnické zahrádce rezeda nekvete. Lavička zmizela a chalupu hyzdí plastová okna. Já ale na paní doktorku a její pohádku nikdy nezapomenu.

Obsah

Mira Bašťánová

Historie domu č. 27 na Pivovarské ulici v Rožnově p. R. 1

Anna Čubová

Fantazie 4

František Drápala

My tři králové 5

Vánoce 6

Velikonoce 8

Jaroslav Hlaváč

Černá hodinka – dětská fantazie 10

Pavle, 11

Pavel Hon

Domácí násilí 13

Loutkové divadlo 14

Tatínek by se divil 15

Věra Klasová

Struha 17

Zdeněk Kolomazník

Na procházce rožnovskou Hájnici 20

František Pěcha, JUDr.

Vzpomínka na pana kardinála Františka Tomáška 24

Julie Radhošťská

Město v mé paměti, možná paměť ve městě 25

a jiné podivuhodné přírodní divy

Richard Sobotka

Obrázky 27

Márinka 30

Jan Surý

Tož tak to utéklo 33

Doubravka Vejmelková

To nevymyslíš 48

Jak jsme chovali křečky 49

Katastr 50

Anděl na kolejích 52

Zájezd 53

O jedné pohádce 55

MĚSTO v mé paměti V.

soubor literárních prací tvůrčí seniorské skupiny

2011

Práce nebyly jazykově a stylisticky upravovány.

Vydala Městská knihovna Rožnov pod Radhoštěm
v roce 2011

Bezručova 519, 756 61 Rožnov p. R.
tel.: 571 654 747, mobil: 777 808 695
e-mail: knihovna@knir.cz, <http://www.knir.cz>,
<http://www.facebook.com/knir.cz>

ISBN 978-80-87334-07-2

Projekt „Město v mé paměti“
zaštití uje Obec spisovatelů Praha